

KAWKAHALITA-AN

Pa-onan Halità

Habayti ya libron KAWKAHALITA-AN ay pini-a-agem ya mangaganday tawtorò, boy bayri makit ya tawtorò ha allo-allon pamimiyay. Ha ompisa nin habayti ya libro ay ampangipanemtem nin ombayri: “Emen ka magkama-in karonongan ay onawen moy panggogomalang ha Pangino-on.” (Kawkahalita-an 1:7) Bayri simpri makit ya tawtorò no pangno magpakatawo boy no pangno gamiten ya ka-hipan.

Habayti ya kawkahalita-an ay ampangipatnag no anyay dapat gaw-en nin tawoy maronong ha angkaranasan nay hari-harì ya ampangyari. Hay kanayon ya torò bayri ay tongkol ha rilasyon nin pamilya; hay kanayon itaman ay tongkol ha pagninigosyo. Hay kanayon ay no pangno makitatawo boy no pangno magpendan ha sarili.

Mabetbet nin binanggit bayri ya hay dapat pag-ogali-en ay pagmamaka-aypà, pagpapasin-sya, pagririspito ha manga-irap, boy pag-in tapat ha aw-amigo.

Hay anti bayri ha libron Kawkahalita-an ay:

Pagpapa-alagà ha karonongan 1:1-9:18

Kawkahalita-an ni Ari Solomon 10:1-29:27

Hawhalità ni Agor 30:1-33

Hari-harì ya ma-alagà ya halità 31:1-31

Hay ka-alaga-an nin Kawkahalita-an

¹ Habayti ay kawkahalita-an ni Solomon ya anak ni Arì Dabid ya nag-in arì nin nasyon Israyil.

² Hay kawkahalita-an ay inholat emen makatambay ha tawtawo nin makatandà karonongan boy mahampat ya tawtorò, boy makapipa-intindi nin hawhalità ya mangaldeg ya labay totolen. ³ Habayti ya kawkahalita-an ay makapitoto no pangno mag-in matalino, mahampat, tapat, boy mag-in parihoy gawgawà. ⁴ Makab-i bayti nin talino ha mangakapey et ya ka-hipan, boy makapitoto et bayti ha mangalagò nin tamà ya gaw-en. ⁵ Habayti ya kawkahalita-an ay makapahan tinandà nin maski tawtawoy mangaronong, boy lalò makapitoto ha mangama-in pinag-aralan ⁶ emen la ma-intindiyan ya labay totolen nin mangaldeg ya kawkahalita-an boy aw-alimbawà kateng hawhalità nin mangaronong.

Wawali ha mangalagò ya lawlalaki

⁷ Hay ona mon gaw-en emen ka magkama-in karonongan ay igalang moy Pangino-on. Hay tawtawoy tengah ay ahè ampa-alaga-an ya karonongan boy ahè labay matoto.

⁸ Anak koy lalaki, leng-en moy an-itorò komo nin tatay mo, boy agmo ipag-ayin ba-alà ya anhalita-en komo nin nanay mo; ⁹ ta hay tawtorò la komo ay makab-in kahampatan ha pag-o-ogali mo nin bilang ha korona boy ha kolinta ya anggamiten mon pagpaganda mo.

¹⁰ Anak koy lalaki, no ma-in mawmakasalahanan ya mangaygay komo ay agka pomayag nin mak-ilako konla. ¹¹ Alimbawà, halita-en la komo ya ombayri: “Kilako ka konnawen ta mangabang tamo nin tawtawoy patyen tamo; maski ayin bara-nan ay mamati tamo. ¹² Maligha hila boy mahampat ya makit tamo, piro agla tandà ya biglà hilan mati ha gaw-en tamo konla. ¹³ No nati hilayna, hay manga-alagà ya kawkamama-in la ay kowen tamo ta pon-en tamoy bali tamo nin kawkamama-in lay makwa tamo. ¹⁴ Hali! Kilako ka konnawen ta hay makwa tamo ay pi-a-atagan tamo.”

¹⁵ Anak koy lalaki, agka makilako ha ombayroy tawtawoy; pakarayò ka konla. ¹⁶ Hay pirmin anti ha nakem la ay manggawà kala-etan boy pirmi hilan nakahandà nin mamati. ¹⁷ Ayin kowintay pangikanà nin hilò no hay manokmanok ya hihilo-en ay nakabantay. ¹⁸ Habaytoy tawtawo ya ampipanggawà nin kala-etan ay emen lan anggaw-en ya sarili lan kamatyan. ¹⁹ Hinoman ya tawoy ampagkama-in ha powirsawan ay angkapowirsa itaman ya kamatyan na.

Kowinta ampanorò ya karonongan

²⁰ Hay ka-alimbawa-an nin karonongan ay kowinta tawoy ampanorò ya hay tawtorò na ay an-ibolyaw na ha dawdaan boy ha mangatawoy dawdogal. ²¹ Ampambolyaw ya ha pamiha-hakbatan nin tawtawo boy maski ayirin dogal ya pamititiponan kateng ha pi-anggawan nin banowa.

²² Hay an-ibolyaw na ay ombayri: “Hikawoy tawtawo ya ayin tinandà, anggan makano kawo maliwid ha pagka-ayin tinandà? Hikawoy ampanoya-toyà nin karonongan, anggan makano moyo ikaliga ya panoya-toyà? Hikawo ya tawtawoy tangah ya ahè labay matoto, anggan makano kawo matoto ha katangahan moyo? ²³ No leng-en moyo ko ha ampana-aran ko komoyo ay mahampat ya iwawali ko komoyo, boy ipatnag ko komoyo ya tinandà ko. ²⁴ An-ingaten katawo boy anhagyaten, piro pinagka-ayin moyo ya ingat ko boy hakyat ko komoyo. ²⁵ Hay wawwawali ko komoyo ay agmoyo pina-alagan boy agmoyo nilengè ya ha-ad ko. ²⁶ Kayà no ma-in alwan maganday mangyari komoyo ay kaliyan katawo; boy no ma-in kawon kagolowan ay galgalan katawo. ²⁷ Habayti ay lomateng komoyo nin ayin imbalag ha bagyo boy emen ha alimpyopo ya mama-irap boy mamalelè komoyo.

²⁸ “Ha ombayroy mangyari, hiko ya karonongan ay ingaten moyo piro agko tombay komoyo. Pakatikaptikapen moyo ko piro agmoyo ko matotowan. ²⁹ Hay bara-nan no antà ombayroy mangyari ay banà ta agmoyo labay magkama-in tinandà, boy agmoyo labay gomalang ha Pangino-on. ³⁰ Agmoyo labay ya wawwawali ko komoyo boy agmoyo nilengè ya ha-ad ko. ³¹ Kayà no anyay ginawà moyo ya kowinta intanem moyo ay habaytoy alawahanen moyo, boy sarili moyon gawà ya makapahyab komoyo. ³² Hay tawtawoy mangakapey ya ka-hipan ay

mati banà ta agla labay ya karonongan, boy hay tawtawoy tengah ay mahirà banà ha agla panlengè; ³³piro hinoman ya ampanlengè kongko ya karonongan ay magkama-in kasigorowan. Agya mapangno boy ayin mag-in bara-nan para hiya ay malimo.”

2

Hay an-igwà nin karonongan

¹ Anak koy lalaki, pag-aralan moy an-itorò ko komo boy agmo liwawan gaw-en ya an-ipanogò ko. ² Pakaleleng-en mo ya karonongan boy habayti ay paka-hipen mo emen mo ma-intindiyan. ³ Sikapen mo boy awoken mon magkama-in kan tinandà boy panging-intindi. ⁴ Pakatikaptikapen mo nin bilang kan ampanikap pilak o kayamanan ya nakatagò. ⁵ No ombayroy gaw-en mo ay matanda-an mo ya panggogomalang ha Pangino-on Diyos, boy magkama-in kan pagkatandà ya tongkol ha Diyos. ⁶ Pangino-on ya ampambi nin karonongan; kona simpri ampingibat ya tinandà boy pangingintindi. ⁷ Hiya ya ampambin tambay boy protiksiyon ha tawtawoy mangahampat boy tapat. ⁸ Amprotiksiyonan nay tawtawo ya ahè ampamintahi nin kapara, boy an-i-atap nay tawtawoy talagan tapat kona.

⁹ No leng-en mo ko ay ma-intindiyan mo no anyay tamà, matoyng, boy no anyay mahampat mon gaw-en. ¹⁰ Mag-in kan maronong boy hay tinandà mo ay mambi nin konsowilo komo.

¹¹ Tinandà mo boy pangingintindi mo ya makapi-atap komo, ¹² boy makapipakarayò komo ha panggawà kala-etan. Ma-ipakarayò ka et ha tawtawoy ampakab-in kagolowan ha paghalità la nin bawbagay ya mangala-et. ¹³ Agla labay ya kahampatan ta hay labay la ay karegleman ya kala-etan. ¹⁴ An-ikaliga la ya panggawà la nin alwan tamà, boy an-ikatowà la ya panggawà la nin kala-etan. ¹⁵ Kaganawan gawà la ay ahè masawan boy hila ay ahè mapahimala-an.

Atapan ya babayi ya mamakilalaki

¹⁶ No anti komo ya karonongan ay makapag-atap ka ha babayi ya pota ya ampaka-ingganyo ha paghahalità na. ¹⁷ Hay ombayroy babayi ay alwan tapat ha ahawa, ta agna hinonol ya masagradoy pinanompa-an na ya anti ha panogò nin Diyos. ¹⁸ No mako ka ha bali na ay emen kan ampowakon magpalako ha kamatyan. Hay pamako bayro ay bilang ampagpalako ha dogal nin nikati. ¹⁹ Hay mako bayro kona ay agana mibira o mi-orong ya da-an biyay na. ²⁰ Piro hika, banà ta maronong ka, hay dapat mon gawen ay towaren moy mangahampat ya tawtawo boy manatili kan mamiyay nin ma-in kahampatan. ²¹ Hay tawtawoy ma-in kahampatan ay manatili pa-iri bayri ha babon lotà, ²² piro hay mangala-et ya tawtawo ay alihen nin Diyos bayri ha babon lotà nin bilang ha tanaman ya anoloten ha pinangitamnan.

3

Igalang moy Pangino-on boy pahimalà ka kona

¹ Anak koy lalaki, agmo liwawan ya an-itorò ko komo. Pirmi mon panemtemen ya anhalita-en kon gaw-en mo. ² Hay biyay mo ay komarà boy mag-inomay ka no honolen moy tawtorò ko. ³ Agmo payagan nin hay katapatan boy kaptegan ay ma-alih komo. Habayti ay gaw-en mon kowinta kolinta ha le-ey mo, boy itanem mo ha nakem mo. ⁴ No ombayroy gaw-en mo, hay Diyos kateng tawtawo ay mangonsowilo komo.

⁵ Pahimalà ka ha Pangino-on nin leseb ha nakem mo, boy agka omasa ha sarili mon pangingintindi. ⁶ Ipakipapano mo ha Pangino-on ya kaganawan gaw-en mo, ta itorò na ka ha tamà ya gawà. ⁷ Agmo ihipen ya hika ay maronong. Igalang moy Pangino-on boy pakarayò ka ha kala-etan. ⁸ No ombayroy gaw-en mo, habayto ay magsirbi nin bilang ha tambal ya mama-ligha komo boy mangalih nin angkatanam mo. ⁹ Pakonsowilowen moy Pangino-on ha pambi mo nin na-alawah mo; hay igwà mo ay kowen mo do ha pinakamaganday na-alawah mo. ¹⁰ No ombayroy gaw-en mo, hay kamalig mo ay mapnò nin ma-alawah mo, boy hay pambiyanan mon inomen ay pirmin anhomwà ya laman.

¹¹ Anak koy lalaki, no amparosawan kan toro-an nin Pangino-on ay agmo ipagmala-et, ¹² ta hay anlapiyen nin Pangino-on ay andisiplinawan na nin bilang pandisiplina nin tatay ha anak nay ampangonsowilowan na.

Hay ka-alaga-an nin karonongan

¹³ Maliga ya tawoy ampagkama-in karonongan ta hiya ay ampagkama-in pangingintindi.

¹⁴ Hay karonongan ay ampakinabangan nin igit et ha pilak boy habayti ay ma-alagà kisa gintò. ¹⁵ Hay karonongan ay mas ma-alagà kisa ha aw-alahas. Habayti ay ahè ma-iparis ha anyaman ya anhangaren mo. ¹⁶ Hay karonongan ay ampakapakarà biyay; habayti ay ampambin kayamanan boy karangalan. ¹⁷ Mapalindaway ya tawtawoy ma-in karonongan boy habayti ya makapitoto kona. ¹⁸ Maliga ya tawtawoy ma-in karonongan; hay karonongan ay emen ha po-on kayoy ampambi ha tawtawo nin biyay ya ayin anggawan.

¹⁹ Karonongan ya ginamit nin Diyos hin pinalsa nay babon lotà, boy ginamit nay pangingintindi na hin in-ayos nay langit. ²⁰ Karonongan simpri ya ginamit na hin pina-agoh nay lanom ha bawbalah, boy hin hay lawleem ay nambin oran ha lotà.

Dapat kan manggawà kahampatan ha kaparamo

²¹ Anak koy lalaki, pangoligtanan moy karonongan boy pangingintindi. Agmo pa-olayan nin ma-alih komo. ²² Habayti ay bilang ha dikorasyon ha le-ey mo ya ampambi komo nin kagandawan, boy habayti ay ampambi komo nin biyay ya ayin anggawan. ²³ Agka mapangno ha paninigè mo boy agka mibatol ha pagdanan mo. ²⁴ Ha pamirà mo nin matoloy ay agka malimo, boy hika ay makakatoloy nin mahampat. ²⁵ Agka malimo ha alwan maganday pangyayari ya biglà lomateng ya kaparosawan ha mangala-et ya tawtawo, ²⁶ ta hay Pangino-on

ya anti komo ay mangi-atap komo ha maski anyay lomateng ya pangyayari ya dilikado.

²⁷ Manggawà kan kahampatan ha ampipangailangan no ma-in kan magawà ya makatambay konla. ²⁸ Agmo halita-en ha ampipangailangan ya, “Nobokayna!” no ma-in kan ma-itambay konla hapa-eg. ²⁹ Agka mangihip nin manggawà mala-et ha kapara mo, ta hiya ay ampahimalà komo. ³⁰ Agka mangolpya nin kapara mo no ayin bara-nan. ³¹ Agka maginggit ha tawtawoy angkabiyay ha powirsawan boy agka maki-emen ha gawgawà la, ³² ta hay Pangino-on ay angka-inakit ha mangala-et ya tawtawo, piro ha mangahampat ya tawtawo ay maheneh ya. ³³ Hay tawtawoy mangala-et ay an-ihompà nin Pangino-on, piro hay tawtawoy mangahampat ay an-ingalowan nan biyan kahampatan. ³⁴ Ahè labay nin Pangino-on ya tawtawoy mapagmatag-ay, piro hay tawtawoy mapagma-aypà ay an-ingalowan na. ³⁵ Hay mangaronong ay ampagkama-in karangalan, piro hay angkatanggap nin tawtengah ay kakareng-eyan.

4

Hay pakinabang ha karonongan

¹ Aw-anak koy lalaki, leng-en moyoy an-itorò komoyo nin tatay moyo. Intindiyen moyo emen kawo magkama-in pangingintindi. ² Hay an-itorò ko komoyo ay mahampat; kayà pirmi moyon ihipen. ³ Hiko man, hin anak ako et nin bilang komoyo ay nilabi ako nin nanay ko

bilang kasiyasiya nan anak. ⁴ Ha panonorò kongko nin tatay ko ay ombayri ya hinalità na: “Thipen moy hinalità ko boy gaw-en moy an-ipanogò ko emen komarà ya biyay mo. ⁵ Emen ka magkama-in karonongan boy pangingintindi, hay hinalità ko komo ay agmo liwawan boy agmo halibokotan. ⁶ Agmo pa-olayan nin malih komo ya karonongan. Pa-alaga-an mo emen ka ma-in protiksiyon boy emen agka mapangno. ⁷ Pagsikapan mon magkama-in karonongan ta habayto ay pinakama-alagà ha biyay mo, boy hay ka-ilangan mo et ay magkama-in kan pangingintindi. ⁸ Pa-alaga-an moy karonongan emen hay pagkatawo mo ay tomag-ay; pangoligtanan mo bayti ta habayti ya mambi komo nin dangal. ⁹ Habayti ya karonongan ay bilang ha maganday korona ya ampambi komo nin kagandawan.”

Atapan nin makilamo ha mangala-et

¹⁰ Anak koy lalaki, leng-en mo ko boy pakaintindiyan moy anhalita-en ko emen komarà ya biyay mo. ¹¹ Intorò ko komo no pangno ka magkama-in karonongan boy intorò koyna simpri komo ya pamamaraan no pangno ka magkama-in kahampatan. ¹² No ma-in kan karonongan ay agka mibatol no hika ay ampowako, boy agka mipalokmà no hika ay ampowayo. ¹³ Pangoligtanan mon mahampat ya natotowan mo. Hay pinag-aralan mo ay agmo pa-olayan ta habayto ay importanti ha biyay mo. ¹⁴ Agka mako ha anlakwen nin tawtawoy mangala-et boy agka manowad ha gawgawà la. ¹⁵ Agmo gaw-en bayto ya ombayro! Pakarayò

ka ha kala-etan ta isigi moy panggawà mon kahampatan. ¹⁶ Hay tawtawoy mangala-et ay ahè makakatoloy anggan aghila makagawà nin kala-etan, boy aghila pa-inawa anggan aghila makagawà nin ikakhit nin kanayon. ¹⁷ Kala-etan ya kowinta pamamangan la boy kabayaniyan ya kowinta inomen la.

¹⁸ Hay ampagdanan nin tawtawoy mangahampat ay emen kahawang hilà allo ya kapanhomawang no bayombokah. ¹⁹ Hay ampagdanan balè nin tawtawoy mangala-et ay emen kareglem deem. Ampibatol hila ta agla angkakit ya ampibatolan la.

Pi-awengen moy pagdanan mo

²⁰ Anak koy lalaki, leng-en mo boy intindiyen ya anhalita-en ko. ²¹ Agmo pa-olayan nin malih ha ihip mo, no alwan itanem mo ha nakem mo. ²² Habayti ya ombayri ya tawtorò ay ampakab-in biyay boy kalighawan ha hinoman ya ampaka-intindi. ²³ Dipenen moy nakem mo boy panginghip mo ta habayti ya ampingibatan nin kaganawan ha biyay mo. ²⁴ Atapan mon maghalità nin kabongkohan, boy agka magtotol nin ayin kaptegan. ²⁵ Ipirmi moy nakem mo ha kahampatan nin bilang ha tawoy kowinta ampowako ya alwan mamalingawlingaw. ²⁶ Pi-awengen mon mahampat ya ampagdanan mo. Ha ombayro, hika ay ampakasigoro ha pamomowako mo. ²⁷ Atapan mon makilamo ha tawtawoy ampinggawà kala-etan, ta manggawà kan kahampatan.

5

Atapan ya babayi ya mamakilalaki

¹ Anak koy lalaki, leng-en moy tawtorò ko komo ya hay anggamiten ko ay karonongan boy pangingintindi. ² Ha ombayro ay matoto kan mag-in mahampat boy ha paghahalità mo ay matanda-an ya ma-in kan tinandà. ³ No leng-en mo ko ay ayin makatoksò komo. Maski hay alek nin pota ay emen katam-in polot boy hay pag-i-ilgo na ay ampaka-ingganyo, ⁴ pangayari nin kaganawan ay osigen ka nin konsinsya mo nin bilang kan ampangan mapa-it boy emen kan tinoyhok nin matarem ya hondang ya mitaligmang ya tarem. ⁵ Hay ombayroy babayi ay mipalako ha kamatyan boy ampagpalako ha dogal nin nikati, ⁶ ta pina-alilihan nay daan nin magpalako ha biyay ya ayin anggawan; kayà hay ampagdanan na ay tiko-tikò ya agmo tandà no ayri ya pipalakwan na.

⁷ Hapa-eg, aw-anak koy lalaki, leng-en moyo ko boy agmoyo liwawan ya anhalita-en ko. ⁸ Balang miha komoyo ay pakarayò ha ombayroy babayi! Agka pakarani ha bali na, ⁹ ta no matoksò ka, hay karangan mo ay ma-alih komo ta mipalako ha kanayon, boy patyen ka nin tawtawoy ayin ingangalo. ¹⁰ Hay kayamanan mo ay kowen nin dawdayowan boy hay pinagpagalan mo ay kanayon ya makinabang. ¹¹ Ha bandan hoyot, no marani kaynan mati ay mi-a-anito ka, ta hika ay ombeng anggan mag-in kan kakatkatkat boy kabobot-o, gawà nin masakit ya nakwa mo ha pagkatoksò mo. ¹² Banà bayro ay ombayri

ya halita-en mo, “Antà agko napatorò boy antà agko nanlengè ha wawwawali kongko? ¹³ Agko nanlengè ha nipanorò kongko boy agko hila inintindi. ¹⁴ Kayà hapa-eg ay anti ko bayrin ka-i-ingalo boy ampipareng-ey ha arapan nin nititipon ya tawtawo.”

¹⁵ Anak koy lalaki, hay dapat mon gaw-en ay pakatapat ka ha ahawa mo boy hiyan bongat ya labiyen mo. ¹⁶ Agka mamabayi boy agka mag-intris ha kanayon ya babayi. ¹⁷ Hay mahampat ya anggaw-en moyon mita-ahawa ay agmo alihan alagà ha pamako mo ha kanayon ya baw-babayi. ¹⁸ Pakaliga ka ha babayi ya pinakahalan mo ta anti kona ya kaligawan mo. ¹⁹ Hiya ay maganda boy malikhin manige-tigè nin bilang ha oyha. Ha pangangarinyo mo kona ay magin kan kontinto emen ka lomiga ha panlalabi na. ²⁰ Anak ko, antà ma-ibeg ka ha babayi ya pota, boy antà labay mo et ya kawkarinyo nin kanayon ya babayi? ²¹ Kaganawan anggaw-en nin tawo ay angkakit nin Pangino-on ta ambantayan na ya maski ayri ya mako. ²² Hay kawkasalanan nin mala-et ya tawo ay habaytoy mangiparakep kona. No narakep yayna ay mahe-el yayna ha kawkasalanan na. ²³ Hiya ay mati ta ayin yan pagpependan ha sarili na. Kamatyan ya lakwen na nin banà ha katangahan na.

6

Hari-hari ya wawali

¹ Anak koy lalaki, no ginarantyan moy kapara mo ha otang na ² ay sarili mon halità

ya nakapiparakep komo. ³ Hapa-eg, anak ko, no ombayroy nangyari komo ay anti ka ha hilog kapangyariyan nin hatoy ginarantyan mo. Emen ka makalibri ay ombayri ya gaw-en mo: manandali kan mako kona ta makitotol kan ilibri na ka. ⁴ Agka matoloy o mamitiglep anggan agmo magawà. ⁵ Pa-alilihan moy pinakadapkan komo nin bilang ha pama-alilih nin oyha ha mangan-gaho boy bilang ha pama-alilih nin manokmanok ha ampanilò kona.

⁶ Hikay tawo ya matamlad, emen ka domonong ay pag-aralan moy pamamaraan nin aw-ayà. ⁷ Maski ayin ampamo-on ya ampagmanda konla, ⁸ peleg ka-ingitan ay ampagsikap hilan manipon pamamangan ya pangabagat la. ⁹ Piro hikay tawo ya matamlad, anggan makano kaboyot ya pangatoloy mo, boy makano ka mibangon ha pamimirà mo? ¹⁰ Tombay baytoy matamlad, ya wana, “Amò tanay pangatoloy ko boy pamitiglep ko.” ¹¹ Piro ha pangangatoloy na ay ka-irapan ya biglà lomateng kona nin bilang ha mananakaw ya naka-armas nin manakaw.

¹² Hay mala-et boy ayin kowintan tawo ay antomala nin magtotol kabongkokan. ¹³ Hay mata na, bitih, boy gamet ay anggamiten nan pagsinyas na emen ya makaloko, ¹⁴ ta pirmin kala-etan ya anti ha nakem na boy kagolowan ya anggaw-en na. ¹⁵ Banà bayri ha gawgawà na ay ma-in biglà lomateng kona ya alwan maganday pangyayari. Hiya ay ahè malibri boy ayin anan rimidyo kona.

¹⁶ Ma-in anem ya bagay ya angka-inakitan nin Pangino-on; ah! Alwa kali anem no alwan

pitoy bagay ya ampamahangan na. ¹⁷ Habaytoy pitoy bagay ay ombayri: mapagmatag-ay ha kapara, mabongkok, mapamati nin tawoy ayin kasalanan, ¹⁸ pirmin ampagplanon mala-et, maparan manggawà kala-etan, ¹⁹ manistigos nin kabongkokan, boy mami-a-away.

Atapan ya babayi ya mamakilalaki

²⁰ Anak koy lalaki, honolen mo boy agmo liwawan ya an-ipanogò komo nin mawmato-antawo mo. ²¹ Itanem mo ha nakem mo boy gaw-en mo nin emen ha kolinta, ²² ta habayto ya mangitoto komo ha pantomalà mo. Ahè ma-alih komo maski angkatoloy ka, boy ha pamimata mo ay mag-in wawali komo. ²³ Hatoy tawtorò nin mawmato-antawo mo ay emen hilag ya ampambin hawang komo, boy hay disiplina la ay makapitoto komo ha kahampatan. ²⁴ Habayto et ya mangi-atap komo ha babayi ya mala-et boy ha mangalahap ya hawhalità nay pangingganyo komo. ²⁵ Agka mag-intris ha ganda na boy agka ma-ibeg ha tegteg na. ²⁶ Hay babayi ya pota ay angka-arì bayaran nin emen bongat ha alagà nin tinapay, piro hay pamabayi ay ampangibatan nin hay manga-alagà ya bagay ha biyay nin lalaki ay ma-alih.

²⁷ Warì ahè mapo-olan ya dolo nin mihay lalaki no hay pantan nan bawbayah ay ilaret na ha nebneb na? ²⁸ Ahè warì mapilah ya bitih na no mowako ya ha bawbayah? ²⁹ Ombayro kapiligro ya mamabayi nin ahawa nin ma-in ahawa. Hinoman ya manggawà nin ombayro ay ahè marì nin agya parosawan. ³⁰ Ma-arì mapatawad ya

nanakaw nin pamamangan no hay bara-nan nin panakaw na nin habayto ay mabitol ya. ³¹ Piro no narakep ya ay dapat nan i-orong nin kapitoy bisis baytoy tinakaw na. Kayà kaganawan nin ma-in kona ay ma-arì nan ma-obon igwà. ³² Hay ampamabayi ay tengah ta anhira-en nan bongat ya sarili na. ³³ Ma-alih ya dangal na, bogbogen ya, boy hay tawtawo ay agana magrispito kona. ³⁴ Hay pangimon ay ampakapapahang. Ahè ma-anggawan ya pahang nin ahawa nin nakilalaki boy ayin anggay pangganti na. ³⁵ Ayin maka-alih nin pahang na maski bayaran ya boy maski anya et ya irigalo kona.

7

¹ Anak koy lalaki, honolen moy anhalita-en ko komo. Etpanan mo bayti emen agmo maliwawan. ² Honolen moy anhalita-en ko emen homampat ya biyay mo. Paka-atap ka ha panhohomonol mo ha tawtorò ko nin bilang pangi-atap mo nin mata mo. ³ Pangoligtanan moy tawtorò ko boy itanem mo ha nakem mo. ⁴ Hay karonongan ay itoring mo nin bilang ha patel moy babayi, boy hay pangingintindi ay itowad mo nin bilang ha maheney amigo mo.

Hay babayi ya mala-et ya ogali

⁵ No pangoligtanan moy karonongan ay matoto kan mag-atap ha babayi ya mala-et boy agka ma-ingganyo nin hawhalità nay mangalahap. ⁶ Minghan, hiko ay ampanamolaw ha dorwangan nin bali ko. ⁷ Ma-in akon nakit ya aw-anakabayo ya hay miha konla ay nalili-o ko ya ayin tinandà.

⁸ Hiya ay ampowako ha kalsara ya marani ha kanto nin ampa-iriyang nin babayi ya pota. ⁹ Hin habayto ay ampi-ayoy mahawang boy mareglem ta anyomabi ana.

¹⁰ Hapa-eg, ma-in babayi ya napakarani kona ya hay holot ay bilang holot nin babayin pota boy poro panloloko ya annakemen na. ¹¹ Hiya ay malablab, ayin kareng-eyan, boy ahè ampag-pirmi ha pamamali. ¹² Amò papa-inghan ay anti ya ha kalsara; totongna, anti ya ha plasa; amò papa-inghan ana et ay anti ya ha kanto ta ampangabang nin maloko na.

¹³ Hapa-eg hatoy anakabayoy ayin tinandà ay na-anti na. Hinagep na ya biha na inalekan, boy pinakategteg na ya ta hinalità na kona, ya wana, ¹⁴ “Hapa-eg allo ay tinopad koy pangakò ko boy ma-in akon inhandà ya pamamangan; ¹⁵ kayà anti ko bayrin ampanikap komo. Mahampat ta nakit kata. ¹⁶ Inapinan koy pamira-an ko nin makodpaw ya doloy di kolor ya ibat ha Ihipto. ¹⁷ Pinabangohan ko et nin ma-alagà ya pabangoh ya an-ingaten mira, alowi, boy kanila. ¹⁸ Kayà mako kaynari ta magpakaliga ta anggan bayombokah. ¹⁹ Hay ahawa ko ay ayin bayri ha bali ta marayò ya tinalà na. ²⁰ Nagbawon yan malakè ya kowalta ta agya morong anggan ahè magkabilogan ya bowan.”

²¹ Hapa-eg, ha kagalingan nan mag-ilgo ay nagaygay na baytoy anakabayo nin hawhalità nay mangalahap. ²² Antimano, hiya ay hinomono kona nin bilang ha toroy bakà ya gitan patyen, o bilang ha oyha ya an-omarap ha kamatyan

²³ ta hay yawò ay nakapatoyò ha posò na. Emen ya et ha manokmanok ya ampagpalako ha hilò ya agna tandà ya hay biyay na ay ampamilingro. ²⁴ Kayà aw-anak koy lalaki, leng-en moyoy anhalita-en ko boy honolen moyo. ²⁵ Agmoyo ipakilalakoy nakem moyo ha ombayroy babayi. Agkawo makilalako kona. ²⁶ Hiya ay nanirà nin malakè ya lalaki boy agana mabilang ya nati nin banà kona. ²⁷ Hay bali na ay emen ha dogal nin nikati; kayà no lakwen moyo ay emen kawon ampako ha kamatyan moyo.

8

Hay tongkol ha karonongan

¹ Leng-en moyo! Agmoyo nayì angkalengè ya tongkol ha karonongan ya ampangibat ha Diyos ya kowinta ampangingat komoyo, boy tongkol ha panggingintindi ya kowinta ampambolyaw komoyo?

² Hay karonongan ay kowinta ampireng ha matag-ay ya dogal ha danin daan, ha kawkanton daan,

³ boy ha pawpolta nin palako ha siyodad ya ampangibolyaw nin ombayri:

⁴ “Hikawoy tawtawo ha babon lotà, balang miha komoyo ay an-ingaten ko.

⁵ Hikawoy alwa et nin matodtod, magpakatodtod kawo. Hikawoy tawtengah, magnakem kawo.

⁶ Leng-en moyoy hawhalità koy mangahampat; kaganawan halita-en ko komoyo ay tamà.

7 Hay anhalita-en ko ay kaptegan; hay kabongkokan ay angka-inakitan ko.

8 Kaganawan anhalita-en ko ay kaptegan; agko ampaghalià nin kalawakaw o kabongkokan.

9 Ha tawoy ma-in panggingintindi, habaytoy hinalità ko ay malinaw para kona, boy matoyngong para ha ma-in tinandà.

10 Tanggapen moy tawtorò ko boy tinandà kisa magsikap kan manikap nin pilak boy taganas gintò.

11 “Hiko ya karonongan ay mas mahampat kisa ha aw-alahas, boy ha kaganawan angka-ibegan mo ay ayin ma-ipariho ha karonongan ya ayin kanayon no alwan hiko.

12 Hiko ya karonongan ay ampambin panggingintindi, boy ma-in akon tinandà nin manggingintindi.

13 Hay anggomalang ha Pangino-on ay angka-inakit ha kala-etan. Hiko man ay angka-inakit ha mapagmatag-ay, mahambog, mala-et ya gawgawà, boy ha kawkabongkokan.

14 Hiko ya karonongan ay makapagwawali nin mahampat ta ma-in akon panggingintindi boy kakhawan.

15 Banà kongko, hay aw-arì ay angkagawà lay pamomo-on la, boy hay ampipamo-on ay ampakagawà nin tamà ya pawpanogò.

16 Ha tambay ko, hay ampipamo-on ha babon lotà ay matoyngong ya pamomo-on.

17 Anlabiyen koy ampipanlabi kongko, boy matotowan ako nin ampipagsikap manoto kongko.

18 Hay kayamanan, karangalan, boy kinomayan ay hikoy makab-i.

19 Hay makwa moyo kongko ay igit et ha pinakama-alagà ya poroy gintò boy poroy pilak.

20 Hay mananggap kongko ay ampamiyay nin ma-in kahampatan, boy anhomonol ha katoynongan.

21 Hay ampipanlabi kongko ay ambiyan kon kayamanan, boy hay bali la ay ampon-en kon kawkamama-in ya manga-alagà.

22 “Biha pinalsa nin Diyos ya kaganawan, hiko ya karonongan ay antina kona.

23 Hin ka-ona-onawan pana-on, ayin et ya babon lotà, hiko ay hikoyna.

24 Hiko ay hikoyna hin ayin et dagat boy ayin et hawhobol ya anlowahan lanom.

25 Biha na-ikolokar ya bawbakil boy bawbakil-bakil, hiko ay hikoyna.

26 Hiko simpri ay hikoyna biha ginawà nin Diyos ya babon lotà, lawlawak, o maski anyay klasin lotà.

27 Anti ko kona hin ginawà nin Diyos ya langit boy pi-anggawan nin langit boy lotà,

28 hin inggawà nin Diyos ya leem ha langit kateng hawhobol ha dagat,

29 hin minandawan nay dagat nin ahè lomampas ha inggawà nay pi-anggawan, boy hin inggawà nay pampatibay nin lotà.

30 Hiko ay anti ha dani nin Diyos nin bilang mihay arkitikto. Allo-allo, hiko ya ampanjangitan nin kaligawan na, boy hay towà ko ta anti ko kona.

31 An-ikaliga koy babon lotà ya ampa-iriyang nin tawtawo, boy angkatowà ako konla.

³² “Hapa-eg, aw-anak koy lalaki, leng-en moyo ko. Makalmà ya tawtawoy anhomonol kongko.

³³ Leng-en moyo boy pa-alaga-an ya an-itorò komoyo. Magpakatalino kawo.

³⁴ Makalmà ya tawoy ampanlengè kongko boy allo-allon anti ha poltan bali ko nin ampanganti kongko.

³⁵ Hinoman ya tawoy makatoto kongko ay magkama-in biyay ya ayin anggawan boy mangonsowilo kona ya Pangino-on.

³⁶ Balè hinoman ya tawoy ahè makatoto kongko ay ampakakhitan nay sarili na. Hinoman ya ampag-inakit kongko ay kamatyan ya antikapen na.”

9

Karonongan boy katangahan

¹ Hay karonongan ay kowinta nanggawà bali na ya ma-in pitoy tarek. ² Hiya ay nagpati nin aw-ayop ya ihandà na boy nanimpla yan alak biha na inggawà ha babon lamisa. ³ Hapa-eg, nangihogò yan aw-alilà nay babayi nin mako ha mangatag-ay ya dogal ha banowa ta ombayri ya an-ipabolyaw na konla: ⁴ “Mako kawo bayri, tawtawoy ayin tinandà.” Ha tawtawo itaman ya tangah ay ombayri ya hinalità nin karonongan: ⁵ “Mako kawo bayri ta kanen moyo bayti ya inhandà ko boy inomen moyo bayti ya alak ya tinimpla ko. ⁶ Mog-alih kawo ha tawtawoy ayin tinandà emen lomawig ya biyay moyo. Mamiyay kawo nin ma-in panggingintindi.”

⁷ No korihiren moy tawo ya mapanoya-toyà ay insoltowen na kan bongat. No ha-aren moy mala-et ya tawo ay makhitan kan bongat. ⁸ Agka mangorihir nin tawoy mapanoya-toyà ta pag-inakitan na ka, piro no hay korihiren mo ay tawoy maronong, hika ay labiyen na. ⁹ No toro-an moy maronong ya tawo ay lalò yan domonong. Anyaman ya halita-en mo ha tawoy mahampat ay lalò mapahanan ya pangingintindi na.

¹⁰ No labay mon mag-in maronong ay igalang moy Pangino-on. Magkama-in ka nin pangingintindi no bomalay ka ha Diyos ya ayin kapintasan. ¹¹ No anti komo ya karonongan ay lomawig ya biyay mo. ¹² Ayin kanayon ya makinabang no alwan hika no anti komo ya karonongan, balè no tanggi-an mo bayti ay anti komoy kalogian.

¹³ Hay ka-alimbawa-an nin katangahan ay ayin imbalag ha babayi ya mala-ab, ayin tinandà, boy ayin kareng-eyan. ¹⁴ Hiya ay ampiknò ha poltan bali na, o ha aw-ikno-an ya anti ha matag-ay ya dogal ha banowa, ¹⁵ ta hay tawtawoy ma-in lalakwen ya ampikalibah bayro ay an-ingaten na, ya wana, ¹⁶ “Magdaan kawo bayri ya aw-ayin tinandà!” Ha tawoy tangah itaman ay ombayri ya anhalita-en na: ¹⁷ “Hay lanom ya tinakaw ay malahap boy hay tinapay ya tinakaw ay ma-alinamnam.” ¹⁸ Hay tawtawoy angka-ingganyo nin mako ha bali nin habaytoy babayi ay agla tandà ya hay risolta nin pamako la bayro ay kamatyan nin bilang ombayro ha nika-onan nako bayro.

10

Kawkahalita-an ni Ari Solomon

¹ Habayti et ya kawkahalita-an ni Solomon: hay maronong ya anak ay ampakab-in kaligawan ha mawmato-antawo na, piro hay anak ya tangah ay kalele-an ya an-igwà na konla.

² Hay kamama-in ya nakwa ha mala-et ya pamamaraan ay ahè pakinabangan, piro hay katapatan ay makapilibri nin biyay.

³ Ahè payagan nin Pangino-on nin mabitlan ya mangahampat ya tawtawo, boy hay anhangaren nin mangala-et ya tawtawo ay agna ampayagan.

⁴ Hay tawoy matamlad ay ampag-irap, piro hay mahipeg ay anyomaman.

⁵ Hay maronong ay ampanipon alawah no pana-on pangalawah, piro hay tawoy kapangakatoloy no pana-on pangalawah ay ampipareng-ey.

⁶ Hay mahampat ya tawo ay ampananggap kahampatan. Hay mala-et ya tawo, ha kagalingan nan maghalità ay angkapaghakban nay kala-etan na.

⁷ Hay pamamanemtem ha tawtawoy mangahampat ay ampambin kaligawan, balè hay ngalan nin tawtawoy mangala-et ay angkasorawan.

⁸ Hay tawoy maronong ay anhomonol ha maganday wawali, piro hay tawoy ampaghaltà nin kalokowan ay sarili na ya anhira-en na.

⁹ Hay tawoy tapat ay ampakasigoron ma-in kalibriyan, piro hay tawoy alwan tapat ay angkarakep.

¹⁰ Hay tawoy ampaki-ayon ha ampagkasalanan ay ampanggawà kagolowan, piro hay tawoy makhaw ya nakem manita ay ampambin katinekan.

¹¹ Hay hawhalità ya anhalita-en nin mahampat ya tawo ay emen hobol ya ampambin biyay, piro hay mala-et ya tawo, ha kagalingan nan maghalità ay angkapaghakban nay kala-etan na.

¹² Hay an-ibonga nin inakit ay kagolowan, piro hay ampanlabi ay ahè ampangasikaso nin kamali-an.

¹³ Hay tawoy ampaka-intindi ay ampaghaltà nin ma-in karonongan, piro hay tawoy tangah ay angkaparosawan.

¹⁴ Hay tawotawoy mangaronong ay ampanganti nin tamà ya pana-on nin ibalità la ya tinandà la, piro hay anhalita-en nin tawoy tangah ay ampakahirà ta agna ampi-awengen ya anhalita-en na.

¹⁵ Hay protiksiyon nin mangayaman ay kawkamama-in la; hay ampakahirà ha mangairap ay ka-irapan la. ¹⁶ Hay primyo nin mahampat ya tawo ay biyay ya ayin anggawan, piro hay tawoy mala-et ay lalò ana ingat ampanggawà kasalanan.

¹⁷ Hay tawoy ampanlengè ha an-isita kona ay lomawig ya biyay, piro hay tawoy ahè ampangamin nin hiya ay nagkamali ay mitawon.

¹⁸ Hay tawoy ampangitagò nin inakit ay mabongkok, boy hay tawoy madaldal ay tangah.

¹⁹ Hay tawoy masalità ay ampakapagkasalanan. Hay tawoy maronong ay alwan matlek.

20 Hay hawhalità nin mahampat ya tawo ay ampa-alaga-an nin emen ha poroy pilak, piro hay pangingihip nin mala-et ya tawo ay ayin alagà.

21 Hay hawhalità nin mahampat ya tawo ay pakinabangan nin malakè ya tawo, piro hay tangah ay angkati banà ha kakolongan ha pangingintindi.

22 Hay tawo ay anyomaman ha kahampatan nin Pangino-on, alwan ha paghakit nan magtrabaho.

23 Hay tawoy tangah ay angkatowà ha pangawà nan kala-etan, piro hay tawoy ampakaintindi ay an-ikatowà nay karonongan na.

24 Hay angkalimowan nin mala-et ya tawo ay mangyari kona, piro hay mahampat ya tawo ay matanggap nay anhangaren na.

25 Hay tawoy mala-et, no ma-in anlomateng kona ya emen ha bagyo ay kowinta ampi-alipad, piro hay tawoy mahampat ay alwan ombayro ta maski anyay anlomateng kona ay matibay ya nin emen ha nakapondasyon ya bali.

26 Agka mangwan matamlad ya tawo ya parabahowen mo nin para komo ta masora kan bongat nin bilang ha ngipen mo ya nangilah nin hokà boy bilang ha mata mo ya angka-ahokan.

27 Igalang moy Pangino-on emen bomoyot ya biyay mo. Hay mala-et ya tawo ay angkati nin ayin ha oras.

28 Hay an-asawan nin mangahampat ya tawo ay makab-i konla nin kaligawan, piro hay an-asawan nin mangala-et ya tawo ay ahè lomateng konla.

²⁹ Hay tawtawoy ayin kasalanan ay an-i-atap nin Pangino-on, piro hay ampipanggawà kala-etan ay ampa-anggawan na.

³⁰ Hay tawtawoy ma-in kahampatan ay ampakasigoron ma-in pagpirmiyan, piro hay tawtawoy mangala-et ay ayin kinapirmiyan.

³¹ Hay tawtawoy mangahampat ay ampaghali-tà nin ma-in karonongan, piro hay tawtawoy mangala-et ay ampa-anggawan ha paghalità lan kala-etan.

³² Tandà nin tawtawoy ma-in kahampatan no anyay halita-en la ya makapakonsowilo nin kapara lan tawo, piro hay anhalita-en nin tawtawoy mangala-et ay ampakakhit nakem nin kapara lan tawo.

11

¹ Angka-inakitan nin Pangino-on ya tawoy ampanggamit nin titimbangan ya ma-in ha-ol, piro angkatowà ya ha tawoy tapat ya ampanggamit nin titimbangan ya tamà.

² Hay tawoy mapagmatag-ay ay ampipareng-ey, piro hay tawoy mapagmaka-aypà ay ma-in karonongan.

³ Katapatan ya ampangitoto ha tawoy ma-in kahampatan, piro hay tawoy ahè mapahimala-an, hay ampakahirà kona ay alwa yan tapat.

⁴ Hay kayamanan mo ay ayin magawà no lomateng anay allon kamatyan mo, piro hay katapatan ay ampakapipa-alilih ha kadisgrasyawan.

⁵ Hay katapatan ay ampakapa-inomay ha biyay nin mahampat ya tawo, piro hay tawoy mala-et ay angkahirà nin sarili nan kala-etan.

⁶ Hay kahampatan ay ampakapilibri nin tawoy tapat, piro hay tawoy ahè mapahimala-an ay angkahagep ha kahiba-an.

⁷ Pangati nin mala-et ya tawo, kateng an-asawan na ay ma-anggawan, boy hay an-asawan nay kayamanan bayri ha babon lotà ay ayin.

⁸ Hay mahampat ya tawo ay an-i-atap ha kagolowan; kayà mala-et ya tawo tana ya anlatngan nin kagolowan.

⁹ Hay tawo ay angkahirà banà ha kala-etan paghahalità nin tawoy ayin katetpel ha Diyos, piro hay karonongan nin mahampat ya tawo ay ampakapilibri.

¹⁰ Hay tawtawo ha siyodad ay ampipagtowà no an-omasinso ya tawtawoy mangahampat, piro ampibobo-angaw hilan magligaliga ha pagkamati nin tawtawoy mangala-et.

¹¹ Ha gawà nin tawtawoy mangahampat ay an-omasinso ya siyodad, piro hay siyodad ay angkahirà nin hawhalità nin mangala-et ya tawtawo.

¹² Hay tawoy kolang ha tinandà ay ampanyamo-yamò nin kaparan tawo, piro hay tawoy ma-in pangintindi ay alwan matlek.

¹³ Hay tawoy madaldal ay ahè masakritowan, piro hay tawoy mapahimala-an ay angka-pagkOMPIYANSAWAN.

¹⁴ Hay tawtawo ha mihay nasyon ay angkatalo no ayin ampangitoto, piro no malakè ya ampagwawali ay sigoradon manalo.

¹⁵ Hay tawoy ampagpangakò nin mamayad otang nin agna kabalay ay paghehean na; kayà

hay mahampat ay ahè mangakò ha ombayroy tawo.

¹⁶ Hay mateptep ya babayi ay an-igalang, piro hay babayi ya ahè ampagpa-alagà ha sarili ay ahè an-igalang. Hay tawoy matamlad ay ahè magkama-in kowalta, piro hay mahipeg ay magkama-in kayamanan.

¹⁷ Hay tawoy ma-ingangalowen ay ampang-gawà ikahampat nin sarili na, piro hay tawoy mahiblet ay anhira-en nay sarili na.

¹⁸ Hay mala-et ya tawo ay ayin angkapakin-abang, piro hay ampanggawà kahampatan ay sigoradon ma-in primyo.

¹⁹ Hay tawoy ampanggawà kahampatan ay ampagkama-in nin mahampat ya pamimiyay, piro hay tawoy ansomigin manggawà kala-etan ay ampanikap kamatyan.

²⁰ Hay tawtawoy ma-in mala-et ya kanakeman ay angka-inakitan nin Pangino-on, piro ampan-gonsowilowan na ya tawtawoy ampanggawà kahampatan.

²¹ Hay mangala-et ya tawtawo ay sigoradon parosawan nin Pangino-on, piro hay mangahampat ya tawtawo ay malibri.

²² Hay maganday babayi ya ayin mahampat ya gawà ay emen hinghing ya gintò ya anti ha ngohò nin baboy.

²³ Hay an-apehen nin mangahampat ya tawtawo ay kahampatan, piro hay mangala-et ya tawtawo, hay ma-antì la ay kaparosawan.

²⁴ Hay tawoy mabibi-iyen ay lalò ampagkama-in, piro hay tawoy ahè labay mambi nin dapat nan igwà ay lalò angka-ayinan.

25 Hay tawoy mabibi-iyen ay ampomalindaway ya biyay. Manambay ka ha kanayon emen la ka tambayan.

26 Hay tawoy maglalakò boyah ay angkasorawan nin tawtawo no hay boyah na ay anitagò na ta an-i-anti nan tomag-ay ya prisyo, piro ampориyen lay tawo ya ampaglakò ha pana-on nin panganga-ilangan la.

27 Hinoman ya ampaghangad nin kahampatan ay ampakapakonsowilo, piro hinoman ya ampanikap kagolowan ay habayto ya makit na.

28 Hay tawoy ampahimalà ha kayamanan na ay ayin imbalag ha bolong kayo ya no kainingitan ayangkalagah, piro hay mangahampat ya tawtawo ay ayin imbalag ha bolong kayo ya lalò anlomaboyong no abagat.

29 Hay tawoy ampambin kagolowan ha pamilya na, ha bandan hoyot ay ayin malateng kona. Hay tawoy tangah ay mag-in alilà nin maronong.

30 Kaligawan ya an-igwà ha biyay nin tawoy ma-in kahampatan, boy hay ampangipakarani nin tawo ha Diyos ay maronong.

31 No pangno primyowan nin Diyos ya mangahampat ya tawtawo bayri ha babon lotà ay ombayro na itaman parosawan ya tawtawoy mangala-et boy mawmakasalan.

12

1 Hay tawoy labay magkama-in tinandà ay ampananggap sisita no ampagkamali ya. Katanaghan nin tawo ya ahè labay pasita.

² Hay tawoy mahampat ay ampangonsow-ilowan nin Pangino-on, piro hay tawoy ampagplanon kala-etan ay anhosgawan na.

³ Hay gawgawà nin mala-et ya tawo ay ahè manatili, piro hay mangahampat ya tawtawo, maski anyay mangyari ay ampanatilin matibay.

⁴ Hay mahampat ya ahaway babayi ay karangalan boy kaligawan nin ahawa na, piro no hay ahaway babayi ay ampangipareng-ey nin ahawa ay emen ya ha masakit ya ahè matambal ya ampanirà bot-o nin ahawa na.

⁵ Hay tapat ya tawtawo ay anggomawà kahampatan ha kapara la, piro hay mangala-et ya tawtawo ay labay bongat manloko nin kapara la.

⁶ Hay hawhalità nin mangala-et ya tawtawo ay kowinta ampakamati ta ampakahirà nin kapara banà ha bawbarà lay alwan peteg, piro hay hawhalità nin mangahampat ya tawtawo ay ampakapilibri nin kapara.

⁷ Hay mangala-et ya tawtawo ay angka-apò nin ayin na-i-alalak, piro hay lipi nin mangahampat ya tawtawo ay ayin anggawan ya pangalalak.

⁸ Hay tawoy maronong ay ampориyen, piro hay tawoy tengah ay anyamo-yamo-en.

⁹ Mas mahampat ya tawoy ma-aypà ya kapapahal ya ampagsikap magtrabaho nin para ha kabiyayen na kisa magmamayaman ya ayin makekan.

¹⁰ Hay tawoy mahampat ay an-asiwa-en nan mahampat ya aw-ayop na, piro hay tawtawoy mangala-et ay mabagsit ha aw-ayop la.

¹¹ Hay mamaliyan ya ampagmalasakit magtrabaho ay ampagkama-in sapat ya pamamangan,

piro hay anggomawà nin ayin kapararakan ay tengah.

¹² Hay labaylabay nin mangala-et ya tawtawo ay manggawà nin bawbagay ya mangala-et maski tandà la ya habayto ay makahirà konla, piro hay tawtawoy mangahampat ay ampanatilin matibay ha kahampatan.

¹³ Hay tawoy mala-et ay angkahagep ha sarili nan paghahalità, piro hay mahampat ya tawo ay angka-i-atap nay sarili na ha kagolowan.

¹⁴ Hay pambin primyo ha tawo ay kompormi ha anhalita-en na boy ha anggaw-en na; tanggapen nay nararapat ya para kona.

¹⁵ Ha asa nin tawoy tengah ay tamà ya kaganawan anggaw-en na, piro hay tawtawoy mangaronong ay ampanlengè ha wawwawali.

¹⁶ Hay tawoy tengah ay tampol ampamakit nin pahang, piro hay tawoy matalino ay pinagka-ayin nay aw-insolto kona.

¹⁷ Hay tawoy ampagtotol nin kaptegan ay ampangipakit kahampatan, piro hay tawoy ampagbongkok ay alwan mahampat ya an-ipakit na.

¹⁸ Ma-in tawtawo ya makhit maghalità nin bilang ha hondang ya no makahogat ay malalè. Hay hawhalità nin tawtawoy mangaronong ay ampakapakahampat nin bilang ha tambal.

¹⁹ Hay kabongkokan ay ma-in anggawan, piro hay kaptegan ay manatili nin ayin angga.

²⁰ Hay anti ha nakem nin tawtawoy ampagplano nin manggawà kala-etan ay panloloko, piro hay tawtawoy anggomawà nin para ikatinek ay ma-in kaligawan.

21 Ayin mala-et ya mangyari ha tawtawoy mangahampat, piro hay tawtawoy mangala-et ay ayin tehen ya kagolowan.

22 Hay Pangino-on ay ampag-inakit ha tawtawoy mangabongkok, piro ampangonsowilowan na ya tawtawoy mapteg.

23 Ahè an-ipagmalhay nin tawoy maronong ya tinandà na, piro hay tawoy tengah ay an-ipagmalhay nay katangahan na.

24 Hay tawoy masikap ha trabaho ay ampagin mihay mama-alà, piro hay tawoy matamlad ay ahè ampi-asinso no alwan pirmin ampatrabahowen nin mabyat.

25 Hay tawoy pirmin angkahlak ay alwan maliga, piro hay mahampat ya hawhalità ay ampakapakhaw nakem na.

26 Hay tawoy mahampat ay ampangitoto nin kapara nan tawo, piro hay tawoy mala-et ay ampitawon ha kala-etan na.

27 Ahè angkakwa nin matamlad ya tawo ya anhangaren na, piro hay mahipeg ya tawo ay ampagkama-in maganday kakalma-an.

28 Hay tawoy ma-in kahampatan ay ampagkama-in mahampat ya pamimiyay, piro hay kamali-an ay ampakapipalako nin tawo ha kamatyan.

13

1 Hay anak ya maronong ay ampanlengè ha tawtorò nin tatay na, piro hay anak ya mapagmalhay ay ahè ampanlengè ha pawpanana-ad kona.

² Hay mahampat ya tawo ay ampagkama-in nin primyo ha kawkahampatan ya anhalita-en na, piro hay tawoy pirmin mala-et ya ka-hipan ay parosawan banà ha kala-etan nin pagnanakem na.

³ Hay tawoy mapi-aweng ha paghahalità ay angka-i-atap nay sarili na, piro hay tawoy ayin pi-aweng maghalità ay anhira-en nay sarili na.

⁴ Maski pangnoy paghangad nin matamlad ya tawo nin anyaman ya bagay ya labay na ay talagan agna makwa. Hay masikap magtrabaho ay makwa nay anyaman ya bagay ya labay na.

⁵ Hay mangahampat ya tawtawo ay angka-inakit ha kabongkokan, piro hay gawgawà nin mangala-et ya tawtawo ay kawkala-etan boy kawkakareng-eyan.

⁶ Hay gawgawà ya mahampat ay ampakapi-atap nin tawoy tapat, piro hay ampakahirà nin tawoy makasalanan ay kala-etan.

⁷ Ma-in tawoy ampagpanggap mayaman, piro ayin yan maski anyaman. Ma-in itaman tawoy ampagpanggap nin hiya ay ma-irap, piro hiya ay masyadon mayaman.

⁸ Hay tawoy mayaman ay ma-arì nan pambeh nin biyay na ya kayamanan na ha tawtawoy ampagplanon mamati kona, piro hay tawoy ma-irap ay ayin angkahalakan ya ombayro.

⁹ Hay tawtawoy mangahampat ay emen ha hawang ya masyadoy kahawangan, piro hay tawtawoy mangala-et ay emen ha kingki ya malaga maparè.

10 Ayin angkapakinabang ya tawoy mapagmalhay no alwan kagolowan, piro hay ampanlengè ha wawwawali ay ampagkama-in karonongan.

11 Hay kayamanan ya nakwa ha maparahan boy ahè pinaghayngetan ay tampol angka-alih ta ahè ampa-alaga-an, piro hay kayamanan ya nakwan amo-amò boy pinagpagalan ay lalò kampampomahan.

12 No ahè ampangyari ya an-asawan mo ay makhit ya nakem mo, piro no ampangyari ya anhangaren mo ay ampagkama-in kan masyadoy kaligawan.

13 Hay ahè anhomonol ha mahampat ya wawali ay ampanikap kagolowan, piro hay anhomonol ay ampagkama-in pakinabang.

14 Hay tawtorò nin mangaronong ya tawtawo ay ampakab-in tambay nin bilang ha lanom ya ampangibat ha hobol. No honolen mo bayto, hay biyay mo ay marayò ha piligro.

15 Hay tawoy ma-in mahampat ya pangingintindi ay an-igalang, piro hay tawoy ahè mapahimala-an ay makatanam ka-irapan.

16 Hay tawoy maronong, biha na gaw-en ya gawà na ay an-hipen na pon, piro hay tawoy tengah ay an-ipagparangkisa nay katangahan na.

17 Hay alwan mahampat ya hogò ya mantan balità ay ampambin ikagolo nin tawtawo, piro hay mapahimala-an ya hogò ay ampakagawà nin ikatinek.

18 Ka-irapan boy kakareng-eyan ya mapakinabang nin tawoy ahè labay matoto, piro hay ampanlengè ha sisita ay an-igalang.

¹⁹ Hay tawo ay ampagtowà no hay anhangaren na ay angkatanggap na, piro hay tawtawoy tengah ay ahè labay mog-alih ha kala-etan.

²⁰ Patorò ka ha maronong ya tawo emen ka domonong, piro no makilamo ka ha tawoy tengah ay ampanikap kan ikahirà mo.

²¹ Hay makasalanan ay ma-in kagolowan maski ayri ya mako, piro hay tawoy mahampat ay ampagkama-in kahampatan.

²² Hay tawoy mahampat ay ma-in angka-ipamana ha aw-apò na, piro hay kamama-in nin mawmakasalanan ay ampipalako ha tawtawoy mangahampat.

²³ Hay paliyan ya bakanti, no natamnan ay makab-i nin malakè ya pamamangan ya para ha manga-irap, piro ahè labay ipatamnan nin tawtawoy alwan mangahampat ya kanakeman.

²⁴ Hay tawoy ahè ampamarosa nin mandisiplina ha anak na ay agna anlapiyen ya anak na. Hay tawoy ampanlabi ha anak na ay talagan amparosawan nan disiplinawan ya anak na.

²⁵ Hay tawtawoy mangahampat ay ahè angkabitlan ta ma-in sapat ya pamamangan, piro hay tawtawoy mangala-et ay pirmin mabitil ta ampagakolang ha pamamangan.

14

¹ Hay babayi ya maronong ay an-asikasowen nan ayosen ya pamamali na, piro hay pamamali nin babayi ya tengah ay angkahirà banà ha kagagaw-an na.

² Hay tapat ya tawo ay an-ipatnag nay pangogomalang na ha Pangino-on, piro hay tawoy

alwan tapat ay an-ipatnag na ya hay Pangino-on ay agna an-igalang.

³ Hay hawhalità ya an-ipagmalhay nin tawoy tengah ay emen garoti ya andompà ha bokot na, piro hay hawhalità nin tawoy mahampat ay ampakapi-atap kona.

⁴ No ayin ayop ya manggoloy araro ay agka maka-alawah nin malakè ya pali, piro banà ha tambay nin aw-ayop ay maka-alawah kan malakè.

⁵ Hay tapat ya tawoy ampamapteg ay pirmin ampagtotoḷ kaptegan, piro hay tawoy alwan tapat ha pamapteg, hay antotolen na ay poro kabongkokan.

⁶ Hay tawoy mapanoya-toyà ay ahè magkama-in karonongan, piro hay tawoy ma-in panging-intindi ay tampol angkatoto.

⁷ Pakarayò ka ha tawoy tengah ta ayin kan matotowan kona.

⁸ Hay maronong ya tawo ay tandà nay anggaw-en na, piro hay tawoy tengah, hay mali ya tandà na ay ampakapitawon kona.

⁹ Hay tawtawoy tengah ay ayin kowinta konla ya pagkasalanan la, piro hay tawtawoy mangahampat ay an-ipakikwa lan tawad ya kawkasalanan ya nagawà la.

¹⁰ Ayin makapaki-atag nin kaligawan o kalele-an ya ma-in komo.

¹¹ Hay bali nin tawoy mala-et ay tampol mahirà, piro hay bali nin tawoy mahampat ay manatili.

12 Ma-in daan ya an-ipalagay nin tawo nin habayto ay tamà, piro ha ka-anggawan nin habayto ay kamatyan.

13 Hay kalele-an nin tawo ay ma-arì nan itagò ha pangka-ili na, piro pangayari nin habaytoy ka-ili ay anti et konay kalele-an na.

14 Hay matanggap nin tawtawoy mangala-et ay kompormi ha gawgawà la, piro hay tawtawoy mangahampat, banà ha kahampatan nin gawgawà la ay kahampatan ya tanggapen la.

15 Hay tawoy tengah, kaganawan angkalengè na ay ampinto-owen na, piro hay tawoy maronong ay ampag-aralan na pon no ma-in kaptegan ya angkalengè na.

16 Hay tawoy maronong ay an-i-atap nay sarili na ha kagolowan, piro hay tawoy tengah ay ahè ampag-atap boy pabigla-biglà.

17 Hay tawoy maparan mag-amot olo ay tengah, boy hay tawoy ampagplano nin kala-etan ay angka-inakitan.

18 Hay matanggap nin tawtawoy tengah ay kompormi ha katangahan la, piro ha tawtawoy mangaronong, banà ha karonongan la ay angka-pahanan ya tinandà la.

19 Hay tawtawoy mangala-et ay anyomokò boy ampaki-i-ingalo ha tawtawoy mangahampat.

20 Hay tawtawoy manga-irap ay ahè ampalaga-an nin kapara lan tawo, piro hay mangayaman ay malakè ya amigo.

21 Hinoman ya ampanyamo-yamò nin kapara nan tawo ay ampagkasalanan, piro hinoman

ya ampangingangalo ha manga-irap, hiya ay maliga.

22 Hika ay pahimala-an boy igalang nin tawtawo no hay gawgawà mo ay mahampat, piro no hika ay ampagplano nin kala-etan, hay anggaw-en mo ay kamali-an.

23 Magtrabaho ka emen ka magkama-in ik-abiyay ta no kapagkokowinto mon bongat, hay biyay mo ay kapan-o-omirap.

24 Hay karangalan nin tawtawoy mangaronong ay karonongan la, piro hay tawtawoy tangah ay balaybalay ha katangahan la.

25 Hay ampamapteg ya ampaghalità nin kaptegan ay ampakapilibri nin tawtawo ha kamatyan, piro no hay anhalita-en na ay kabongkokan, hiya ay ampangitraydor nin tawtawo.

26 Hay tawoy anggomalang ha Pangino-on kateng pamilya na ay ampagkama-in makhaw ya pamahimalà ha Pangino-on.

27 Hay panggomalang ha Pangino-on ay ampakab-in tambay nin bilang ha lanom ya ampangibat ha hobol. No gaw-en mo bayto, hay biyay mo ay marayò ha piligro.

28 Banà ha kalak-an tawoy ampag-ari-an nin arì, hiya ay ma-in karangalan. No ayin nin tawtawo ay ayin kowinta ya pag-arì na.

29 Hay tawoy ma-in mahampat ya panging-intindi ay ahè tampol ampamahang, piro hay tawoy maparan mag-amot olo ay an-ipakit nay katangahan na.

³⁰ Hay katinekan pagnanakem ay ampakab-in kalighawan, piro hay inggit ay emen ha masakit nin bot-o ya ahè matambal.

³¹ No padya-dya-an moy tawtawoy manga-irap ay emen mon an-insoltowen ya Diyos ya namalsa konla, piro no ampanambay ka ha manga-irap ay emen kan ampambin dangal ha Diyos.

³² Hay ampakahirà nin mangala-et ya tawtawo ay kala-etan nin gawgawà la, piro hay tawtawoy mangahampat, hay ampakapì-atap konla ay kahampatan la.

³³ Hay karonongan ay ampanatili ha nakem nin tawoy ma-in pangingintindi, piro hay tawtawoy tengah ay ayin tandà ya tongkol ha karonongan.

³⁴ Banà ha kahampatan gawgawà nin tawtawo, hay nasyon ay ampibantog, piro banà ha kasalanan ya anggaw-en nin tawtawo, hay nasyon ay ampagkama-in kakareng-eyan.

³⁵ Hay arì ay ampangonsowilo ha ampipamoon ya ma-in karonongan, piro ampamahangan nay ahè ampipanhomonol kona.

15

¹ Hay mapanawah ya tobay ay ampaka-alin pahang, piro hay mahngah ya tobay ay ampakapahang.

² No ampaghalità ya tawoy maronong ay anggamiten nay karonongan na, piro hay anhalita-en nin tawoy tengah ay ayin labay totolen.

³ Hay ampangyari ha maski ayri ay angkakit nin Pangino-on; mahampat man o mala-et ya tawo, hay anggaw-en la ay angkakit na.

⁴ Hay maganday halità ay ampakapaligha, piro hay halità ya makhit ay ampakablò nakem.

⁵ Hay tawoy tengah ay ahè ampanlengè ha an-itorò kona nin tatay na, piro hay tawoy maronong ay ampa-alaga-an na ya korihir kona nin tatay na.

⁶ Hay tawtawoy mangahampat ay bastanti ya kamama-in, piro hay angkapakinabang nin tawtawoy mangala-et ay kagolowan.

⁷ Hay mangaronong ya tawtawo ay ampakab-i nin tinandà, piro hay tawtawoy tengah ay ayin angka-igwà ya ombayro.

⁸ Hay an-idolog ha Pangino-on nin tawtawoy mangala-et ay angka-inakitan nin Pangino-on, piro hay panalangin nin tawtawoy mangahampat ay ampambin konsowilo kona.

⁹ Hay Pangino-on ay angka-inakit ha gawgawà nin tawtawoy ma-in kala-etan, piro anlapiyen nay tawtawoy ampagsikap nin magkama-in kahampatan.

¹⁰ No manggawà kan alwan tamà ay mabyat ya iparosa komo; no agmo labay manlengè ha torò ay ampanikap kan kamatyan.

¹¹ No tandà nin Pangino-on no anyay anti ha dogal nin nikati ay lalò nan tandà no anyay anti ha nakem nin tawo.

¹² Hay tawoy mapanoya-toyà ay ahè labay patorò, boy agna labay ya wawali nin tawoy maronong.

13 Hay tawoy maliga ay makit moy kaligawan ha lopa na, piro hay tawoy malelè ay kalele-an ya makit ha lopa na.

14 Hay tawoy ma-in pangintangindi ay labay matoto, piro hay tawoy tangah ay kontinto ha katangahan na.

15 Hay tawoy ma-irap ay pirmin angkahlak, piro hay tawoy maliga ay pirmin ampagkama-in kaligawan ha biyay na.

16 Mas mahampat ya kapapa-hal nin tawoy ma-irap ya anggomalang ha Pangino-on kisa kapapa-hal nin mayaman ya magolo.

17 Maski golay bongat ya ikakan, no hay ampi-a-arap mangan ay ampilalabi ay mas mahampat kisa karnin bakà ya angkona-en no hay ampi-a-arap mangan ay ampi-i-inakitan.

18 Hay tawoy ma-amot ya olo ay maparan maki-away, piro hay tawoy mapasinsya ay ampamisondò nin ampi-away.

19 Hay matamlad, maski ayri mako ay mag-danas kadya-dya-an, piro hay tawoy tapat ay mapalindaway.

20 Hay anak ya maronong ay ampakapaliga nin tatay, piro hay anak ya tangah ay ampandodostà nin nanay na.

21 Hay tawoy tangah ay an-ikaliga nay katangahan na, piro hay tawoy ma-in pangintangindi, hay anggaw-en na ay matoyngong.

22 Hay tawoy ahè ampanlengè ha wawali ay ayin malateng, piro hay tawoy ampanlengè ha wawali ay mangyari ya anhangaren na.

23 Maligay tawo no hay hinalità na ay tamà boy tamà ha pinanggamitan.

24 Hay kowinta ampagdanan nin tawtawoy mangaronong ay daan ya palako ha biyay ya ayin anggawan, alwan ha daan ya palako ha kamatyan ya kaparosawan.

25 Hay bali nin mapagmalhay ya tawo ay anhira-en nin Pangino-on, piro hay pi-anggawan nin lotà nin bawoy babayi ay ambiyan nan protiksiyon.

26 Hay mala-et ya pangingihip nin tawtawoy mangala-et ay angka-inakitan nin Pangino-on, piro ampangonsowilowan nay hawhalità nin tawtawoy mangahampat ya kanakeman.

27 Hay maha-ol, kateng pamilya na ay ambiyan nan kagolowan, piro hay ahè ampasohol ay ambomoyot ya biyay.

28 Hay mahampat ya tawo ay an-ihipen na pon no anyay itobay na. Balè hay mala-et ya tawo ay tampol antombay, piro hay an-itobay na ay ampambin kagolowan.

29 Hay panalangin nin mangahampat ya tawtawo ay anleng-en nin Pangino-on, piro ha mangala-et ya tawtawo ay ampakarayò ya.

30 No hay lopan ka-ilgo mo ay maliga ay lomiga ka, boy no mahampat ya balità ya angkalengè mo ay lomigha ka simpri.

31 No pinto-owen mo ya an-isita komo, hika ay mag-in maronong.

32 No agmo labay patorò ay emen mon andodosta-en ya sarili mo, piro no tanggapen moy an-isita komo ay mag-in kan maronong.

³³ Hay panggogomalang ha Pangino-on ay ampambin karonongan. Ka-ilangan magmaka-aypà ka pon biha ka magkama-in karangalan.

16

Hay kawkahalita-an ya tongkol ha biyay boy pag-o-ogali

¹ Hay tawo ay ampakapagplano ha ihip na, piro ayin yan magawà no agya aboloyan Pangino-on.

² Kaganawan anggaw-en nin tawo ay an-hipen nan tamà, piro Pangino-on ya magtandà no anyay annakemen na.

³ Ipahimalà mo ha Pangino-on ya kaganawan anggaw-en mo emen hay plano mo ay magkama-in katoparan.

⁴ Kaganawan bagay ay pinalsa nin Pangino-on nin ma-in plano. Hay nararapat ha tawtawoy mangala-et ay mipalako ha kaparosawan.

⁵ Hay Pangino-on ay angka-inakit ha tawtawoy mapagmalhay; hila ay sigoradon mipalako ha kaparosawan.

⁶ Pakatibolosen moy nakem mo ha Pangino-on boy pakatapat ka kona emen na patawaren ya kasalanan mo. Igalang moy Pangino-on emen ayin kala-etan ya mangyari komo.

⁷ No hay gawgawà nin tawo ay ampambin konsowilo ha Pangino-on, hay kawka-away nin habaytoy tawo ay ipakisondò nin Pangino-on kona.

⁸ Mas mahampat ya amò ya natikapan no nakwa ha mahampat ya paraan kisa magkama-in malakè ya kayamanan no nakwa ha alwan mahampat ya paraan.

⁹ Hay tawo ay ampakapagplano nin gaw-en na, piro Pangino-on ya ampangitoto kona.

¹⁰ Ha tambay nin Diyos ha arì ay ampag-in tamà ya panonosga nin arì.

¹¹ Labay nin Pangino-on ya hay tawtitimbangan boy hawhohokatan ya anggamiten nin maglalakò ay ayin ha-ol.

¹² Hay arì ay ahè labay manggawà kala-etan ta hay pinagkapondasyon nin pamomo-on na ay kahampatan.

¹³ Hay labay leng-en nin arì ay kaptegan, boy hay tawoy ampaghalità nin kaptegan ay anlabiye na.

¹⁴ Hay maronong ya tawo ay ampagsikap nin mamaliga nin arì ta no mamahang ya arì ay ampamati.

¹⁵ No ampangonsowiloy arì, hay biyay nin tawtawoy angkasakopan na ay anlomiga. Habayti ay emen ha leem ya ampambin oran ya ampamabiyay nin tawtanaman.

¹⁶ Mas mahampat ya magkama-in panging-intindi boy karonongan kisa magkama-in gintò boy pilak.

¹⁷ Hay tawtawoy ma-in kahampatan ay ampalilih ha kala-etan; hinoman ya tawoy ampangawà nin ombayro ay angka-i-atap nay biyay na.

¹⁸ Hay ampag-in bonga nin kahambogan ay kahira-an; ombayro simpri ha mapagmalhay.

19 Mas mahampat makilamo ha tawtawoy ma-irap ya ma-in manga-aypà ya nakem kisa maki-atag ha bawbagay ya nakwa nin tawtawoy ma-pagmalhay ha alwan mahampat ya paraan.

20 Etpanan moy natotowan mo ha Halità nin Diyos emen ka magkama-in kahampatan; pahimalà ka ha Pangino-on emen ka magkama-in kaligawan.

21 Hay tawoy ma-in karonongan ay angkabalayan ha panggingintindi na. Hay aw-ilgo na ay ampaka-ingganyo nin tawtawo.

22 Hay karonongan nin tawoy maronong ay emen ha hobol ya ampambin biyay kona, piro hay tawoy tangah ay ayin kowinta kona ya tawtorò kona.

23 Hay tawoy maronong ay an-hipen na pon no anyay dapat nan halita-en, boy hay hawhalità na ay ampaka-ingganyo.

24 Hay mahampat ya hawhalità ay emen ha matam-ih ya polot ya ampakapalighan nawini.

25 Ma-in daan ya an-ipalagay nin tawo nin habayto ay tamà, piro hay ka-anggawan nin habayto ay kamatyan.

26 Hay trabahdor ay ampagsikap magtrabaho emen agya mabitlan.

27 Hay tawoy mala-et ay ampanikap paraan no pangno na mahirà ya kapara na. Hay aw-ilgo na ay ampakahirà nin emen ha apoy ya ampakapol.

28 Hay tawoy mala-et ay ampamihihira; hay tawoy madaldal ay ampakahirà nin pami-amigo.

²⁹ Hay mapanggolo ay magaling manaktika; kayà ampakagtan yan kapara na nin manggawà nin alwan mahampat.

³⁰ Mag-atap ka ha tawtawoy kanwarì ay mahampat ya tegteg la komo, balè ta hay labay lan gaw-en komo ay kala-etan.

³¹ Hay pinagkaprimyo nin mahampat ya tawo ay makarà ya biyay; hay oban na ay pinagkadan-gal na.

³² Mas mahampat ya tawoy alwan mapapahangen kisa tawoy ma-in kapangyariyan, boy mas mahampat ya tawoy mapagpendan ha sarili kisa tawoy makapag-ikon nin mihay siyodad.

³³ Maski anyay gaw-en nin tawtawo emen la matanda-an no anyay dapat lan gaw-en, Diyos bongat ya makapagdisisyon.

17

¹ Mas mahampat ya mangan nin maski anyay pamamangan ya naba-aw basta ma-in katinekan kisa makipangan ha malhay ya handa-an ha bali ya ma-in kagolowan.

² Hay maronong ya alilà ay ampagkama-in karapatan nin mamò-on ha ayin kowintay anak nin amo na, boy ma-arì yan magkama-in parti ha mamanawen nin mipapatel.

³ Hay pilak boy gintò ay anhoboken ha apoy; hay nakem itaman nin tawo ay anhoboken nin Pangino-on.

⁴ Hay tawoy mala-et ay ampanlengè ha anhalita-en nin kapara nan mala-et. Hay mabongkok itaman ay ampanlengè ha ma-alay ya halità.

⁵ No ampanoya-toyà ka nin tawtawoy mangairap ay an-insoltowen moy Diyos ya namalsa konla, boy hay tawoy angkatowà ha alwan maganday nangyari ha kanayon ay amparosawan.

⁶ Hay aw-apò ay an-ipagparangalan nin pawpapò la; hay aw-anak itaman ay an-ipagparangalan lay tawtatay la.

⁷ Hay maganday paghahalità ay alwan bagay ha tawoy tengah; lalò alwan bagay ha ampamoon ya magbongkok.

⁸ Ha asa nin tawo, hay sohol ay emen ha ma-alagà ya bato ya ampakagayoma ha tawoy ampasohol ta maski ayri ya parapit, hiya ay ampakinabang.

⁹ Hay labay nin ampamatawad ha kamali-an nin kapara ay pamilalabi, piro no idaldal na baytoy kamali-an ay ampanirà ya nin pami-amigo.

¹⁰ Hay tawoy ma-in panggingintindi ay mas angkatoto maski miminghan ha-aren kisa tawoy tengah ya maski magatoy bisis nin barogen ay ahè angkatoto.

¹¹ Hay mala-et ya tawo ay ampagribildi; kayà ma-in ihogò nin mamarosa kona.

¹² Mahampat et ya makahakbat nin mihay ayop ya oso ya hay aw-anak na ay inayo kona kisa makahakbat nin mihay tengah ya an-ipakit nay katangahan na.

¹³ Hinoman ya ampanggantin kala-etan ha kahampatan, hay kala-etan ay ahè ma-alih ha pamamali na.

14 Hay away ya na-ompisawan ay ayin imbalag ha dawey nin lanom ya angka-ibat ha diposito ya nalobtan; kayà emen ahè lomagot ay itegen ya pami-a-away.

15 Hay manonosga ya mangilibri nin tawoy nagkasalanan emen ahè maparosawan, boy hay manonosga ya mambin kaparosawan ha tawoy ayin kasalanan ay parihon angka-inakitan nin Pangino-on.

16 Ayin kowintan paggastosan ha pag-a-aral ya tawoy tengah ta talagan ahè mipalaman ha nakem na ya an-itorò kona.

17 Hay amigo ay pirmin ampanlabi; hay patel itaman ay ampakiramay ha patel na ya ampag-danas nin kadya-dya-an.

18 Hay tawoy ayin panggingintindi ay ampagpangakò boy ampaggarantiya ha otang nin kanayon ya tawo.

19 Hay tawoy labaylabay ya kasalanan ay labaylabay ya kagolowan, boy hay tawoy mahambog ay ampanikap kahira-an.

20 Hay tawoy ampangihip nin kala-etan ay ayin ma-antì ya kahampatan, boy hay tawoy ampaghalità nin ma-alay ya halità ay ampag-in alwan maganday kakalma-an.

21 Ahè ampagkama-in kaligawan ya mawmato-antawo nin anak ya tengah.

22 Hay tawoy maligay kanakeman ay pirmin maligha, piro hay ampagkonsimisyon, hay naw-ini na ay kapanlolomaya.

²³ Hay mala-et ya manonosga ay angkasoholan; kayà hay ampangyari ay ahè ampagkama-in katoynongan.

²⁴ Hay tawoy ampaka-intindi ay ampanikap karonongan, piro hay tawoy tengah, hay ihip na ay ayin kinapirmiyan.

²⁵ Hay anak ya tengah ay ampambin kalele-an ha tatay na, boy an-ikalelè nin nanay na ya pangi-anak kona.

²⁶ Alwan tamà nin hay tawoy mahampat ay parosawan, boy alwan tamà nin pa-irapan ya tawoy marangal.

²⁷ Hay tawoy ma-in tinandà ay alwan matlek; hay tawoy ampaka-intindi ay ma-amey ya nakem.

²⁸ Hay tawoy tengah ay angka-ibilang nin maronong boy matalino no hiya ay alwan matlek.

18

¹ Hay tawoy mapagsarili ay ikon naynay ikon na, boy pirmi yan kontra ha tamà ya an-ipalagay nin kaganawan.

² Ayin kowinta ha tawoy tengah no hiya man ay ayin panggingintindi; hay labay nan bongat ay ma-ipakit na no pangno ya kagaling.

³ Hay tawoy ma-in kala-etan ay angka-inakit ha kahampatan. Panay kakareng-eyan ya ampangyari ha tawoy ahè ampambin dangal ha sarili.

⁴ Hay anhalita-en nin tawoy maronong ay maldeg ya labay totolen nin bilang ha malalè ya lanom; hay karonongan na ay anlomwah nin emen ha lanom ya ampangibat ha hobol.

⁵ Alwan tamà nin kampiyan ya tawoy nang-gawà nin kala-etan, ta hay ayin kasalanan ay hosgawan.

⁶ Hay anhalita-en nin tawoy tengah ay ampakab-in kagolowan, boy ampangibatan nin hiya ay pakakhitan.

⁷ Hay ampakahirà ha tawoy tengah ay mismon anhalita-en na, boy habayto ya ampakahagpan kona.

⁸ Hay pangidaldal ay maganan leng-en nin tawtawo ta para konla ay emen malahap ya pamamangan.

⁹ Hay tawoy matamlad ay patel nin tawoy mapanirà.

¹⁰ Hay ngalan nin Pangino-on Diyos ay bilang ha matibay ya kobliyan; bayro ay ma-ari pa-ikobli ya mahampat ya tawo emen ya malibri.

¹¹ Ha asa nin tawoy mayaman ay ma-ilibri ya nin kayamanan na nin bilang ha mihay siyodad ya napalibotan nin matag-ay ya padir.

¹² Hay tawoy mapagmalhay ay hiyan mismo ya ampanirà nin pagkatawo na, piro hay tawoy mapagmaka-aypà ay ampagkama-in karangalan.

¹³ Hay tawoy antombay ya agna pon an-intindiyen ya pastang kona ay tengah boy ampipareng-ey.

¹⁴ Hay kakhawan nakem ay ampakatambay ha tawoy ma-in angkatanam, piro hay makapey ya nakem ay angka-alihan nin pag-asa.

¹⁵ Hay tawtawoy mangatalino ay ampagsikap nin mapahanan ya tinandà la.

16 No labay mon mabalayan ka nin tawoy ma-in matag-ay ya pagkatawo ay mambi ka kona nin rigalo.

17 Hay tawoy onan naghalità ha hosgado, hay hinalità na ay andap mo no tamà anggan hay kalaban na ay ahè et ampagpastang kona.

18 Hay makapategen ha ampi-away ya parihon ma-in pakakaya ay palabonotan.

19 Hay patel ya nakhitan ya nakem ay mas ma-irap mi-orong ya dati kisa mapag-ikon ya mihay makhaw ya siyodad; talagan hay ampi-away ay ma-irap mapisondò.

20 Ayin kanayon ya tombay ha anhalita-en mo no alwan mismon sarili mo.

21 Hay anhalita-en mo ay ma-arì makab-in kamatyan mo o makapilibri nin biyay mo; kailangan tanggapen mo ya mag-in bonga nin anhalita-en mo.

22 Hinoman ya lalaki ya magkama-in ahawa ay mahampat ta habayto ay polalag kona nin Pangino-on.

23 Hay paghahalità nin ma-irap ya tawo ay emen ampaki-i-ingalo, piro hay mayaman, no tombay ay mapalalngat.

24 Ma-in mita-amigo ya angkapihirà piro ma-in amigo ya mas et ha patel.

19

1 Mas mahampat ya tawoy ma-irap ya ampamiyay nin tapat kisa tawoy mayaman ya ampaghalità kabongkokan boy ma-in katangahan.

² Alwan mahampat ha tawo ya ayin tinandà. Hay tawo itaman ya sobray pag-aporah ay marì makapagkasalanan.

³ Ma-in tawo ya hiyan mismo ya ampanirà nin sarili na ha katangahan na, biha na ihehe ha Pangino-on Diyos.

⁴ Hay tawoy mayaman ay ampagkama-in nin malakè ya amigo, piro hay tawoy ma-irap ay ampakarayo-an nin aw-amigo na.

⁵ Hay ampanistigos nin alwan peteg ay angka-parosawan; ombayro simpri ha ampaghalità nin kabongkokan.

⁶ Malakè ya ampagsikap nin mag-in maheneh ha tawoy mabibi-iyen, boy kaganawan ay ampaki-amigo ha mapagrigalo.

⁷ Hay tawoy ma-irap ay ahè ampabliyen nin pawpatel na; kayà kateng aw-amigo na ay ampakarayò kona. Maski pangnoy pagsikap nan pakarani konla ay ampakarayo-an la ya.

⁸ Imalasakit moy sarili mo ha pagsikap mon matoto; etpanan moy natotowan mo emen ka mag-inomay.

⁹ Hay ampanistigos nin alwan peteg ay angka-parosawan, boy hay ampaghalità nin kabongkokan ay alwan maganday pi-ogotan.

¹⁰ Hay ma-inomay ya pagbibiyay ay alwan bagay ha tawoy tangah, boy hay alilà ay alwan bagay mamo-on ha mangarangal.

¹¹ Hay tawoy ma-in panggingintindi ay ahè antimanon ampamahang; no ma-in nakagawà kona nin kamali-an, hay mahampat ay pa-olayan nayna.

¹² Hay pahang nin arì ay emen tonoy liyon ya ampamayani; piro hay panlalabi na ay pagkahampat nin emen ha amog ya ampakapalambot nin dawdikot.

¹³ Hay anak ya tangah ay ampambin ikahirà nin tatay na; boy hay ahaway babayi ya pirmin ampagriklamo ay ayin imbalag ha ampakatoray tonoy nin tolò lanom ya sigisigi ha pantolò.

¹⁴ Hay mawmato-antawo ay makapipamana ha anak lay lalaki nin bali boy kayamanan; piro Pangino-on ya makab-i kona nin ahawa ya ma-in pangingintindi.

¹⁵ Hay tawoy matamlad ya kapangakatoloy ay mabitlan.

¹⁶ Hay tawoy anhomonol ha an-ipanogò nin Diyos ay angka-i-atap nay biyay na, piro hay tawoy angka-inakit ha pawpanogò ay marani ha kamatyan.

¹⁷ Hay tawoy ampaka-ingalo nin tawoy ma-irap ay emen yan nama-otang ha Pangino-on Diyos, ta Pangino-on ya gomanti kona nin kahampatan.

¹⁸ Disiplinawan moy aw-anak mo mintras malagò hila et boy ma-in ka et nin pag-asan madisiplinawan hila, ta no ahè ay emen mo hilan an-i-akay ha kamatyan.

¹⁹ Hay dapat gaw-en ha tawoy maparan mag-amot olo ay pa-olayan maski anyay mangyari kona, ta no tambayan mo ya, hiya ay malomawan boy ka-ilangan moyna et gaw-en oman ya panambay mo kona.

²⁰ Manlengè kan wawwawali boy tanggapen moy tawtorò emen ka mag-in maronong ha hoyot ya allo.

21 Malakè ya amplanowen nin tawo piro kal-abayan nin Pangino-on ya mangyari.

22 Hay nararapat ha tawo ay mag-in tapat. Hay ma-irap ya tawo ay mas mahampat kisa mabongkok.

23 Hay panggogomalang ha Pangino-on ay ampakapakarà biyay, ampakapaliga, boy ampakapilibri ha kadisgrasyawan.

24 Hay tawoy matamlad, ha katamlaran na, maski ihohobò nayna ay agna et magawà dampoten.

25 Hay dapat ha tawoy mapanoya-toyà ay parosawan emen mag-in aral ha tawtawoy ayin pangiangintindi. Hay tawoy ma-in pangiangintindi ay angkatoto no hiya ay an-itorò.

26 Hay anak ya anlomaban ha tatay boy ampangipataboy nin nanay ay mala-et boy ampambin kakareng-eyan.

27 Anak koy lalaki, no agka manlengè ha pangaral komo ay mapa-olayan mo ya tinandà mo.

28 Hay ayin kowintay tistigos ay ahè ampagto-tol kaptegan ta agna ampa-alaga-an ya katoynongan. Hay tawtawo itaman ya mangala-et ay hay ganang manggawà kala-etan.

29 Hay tawtawoy mapanoya-toyà ay parosawan; hay tawtawo itaman ya tangah ay babarog ya pamarosa.

20

1 Hay tawoy masyadon minom nin alak ay ampag-in bastos boy mapanggolo. Hinoman ya ampaglahing ay alwan maronong.

² Hay pahang nin arì ay emen tonoy liyon ya ampamayani; hinoman ya ampamapahang nin arì ay emen nan an-aporawen ya biyay na.

³ Hay tawoy ampa-alilih ha kagolowan ay ma-in karangalan, piro hay tawoy tengah ay ampagpilit maki-away.

⁴ Hay mamaliyan ya matamlad mangararo nin paliyan na ha tamà ya pana-on ay ampakilimoh ta ayin na-alawah.

⁵ Hay pangingihip nin tawo ay emen ha lanom ya anti ha malalè ya libon, piro hay tawoy ma-in pangingintindi ay an-ipapabokà nay an-ihipen nin hatoy tawo.

⁶ Malakè ya tawoy ampaghalità nin hila ay tapat, piro ma-irap kan makakit nin mapahimala-an.

⁷ No hay tatay ay tapat, boy no hay anggaw-en na ay kahampatan, hay aw-anak na ay makalmà.

⁸ Hay arì, no ampiknò ya ha trono na nin manosga ay angkakit na no hino ya mala-et.

⁹ Ma-in warì makapaghalità nin talagan hay nakem na ay malinis boy hiya ay ayin kasalanan?

¹⁰ Hay Pangino-on ay angka-inakit ha anggaw-en nin tawoy ampanggamit titimbangan boy hohokat ya ma-in ha-ol.

¹¹ Maski anak ay mabalayan moy klasi na ha gawgawà na no hay ampag-ogali-en na ay mahampat boy tamà.

¹² Hay Diyos ay nambi kontamo nin mata ya gamiten tamo emen tamo makakit, boy binyan na tamo et nin tolih ya gamiten tamo emen tamo makalengè.

13 No kapangakatoloy mo ay magdanas kan kairapan; piro no pakahipeg kan magtrabaho ay magkama-in ka nin malakè ya pamamangan.

14 Hay mawmananaliw ay pirmin ampagriklamo ha kabliyan nin tawtinda, piro no nakatawad hila boy no amporong hilayna ay ampaghambog hila.

15 Ma-alagà ya gintò boy malakè ya alahas, piro mas ma-alagà ya anhalita-en nin tawoy ma-in tinandà.

16 Hinoman ya ampagpangakò nin mamayad otang nin tawoy alwa nan kabalay, hay dapat do ha ampagpangakò ay kowen ya kamama-in na bilang garantiya ha pangakò na.

17 Hay pamamangan ya nakwa mo ha pana-ol ay ampagganawan mon kanen, piro ayin kowinta ta emen kan bongat ampangihobò kapatian.

18 Dapat kan manlengè ha wawali komo emen ka manalo ha labanan ya amplanowen mo.

19 Hay madaldal ay ahè masikritowan; kayà angka makilamo ha tawoy madaldal.

20 Hinoman ya ampaghalità nin mala-et ha mawmato-antawo na, hay biyay na ay bilang ha kingki ya naparè ya anti ha karegleman.

21 Hay mana ya nakwa ha alwan mahampat ya pamamaraan ay ahè makab-in ka-inomayan.

22 Angka mangganti ha nanggawà nin kala-etan komo, no alwan ipahimalà mo ha Pangino-on ta hiya ya ba-alà komo.

23 Hay Pangino-on ay angka-inakit ha anggawen nin tawoy ampanggamit nin titimbangan boy hohokat ya ma-in ha-ol.

²⁴ Pangino-on ya ampagplano no anyay mangyari ha biyay nin tawo; kayà alwa naynan kailangan ihipen no anyay mangyari kona ta agna et bongat ma-intindiyan.

²⁵ Ihipen mo pon nin mahampat biha ka magpangakò nin mambi ha Pangino-on ta maka ha bandan hoyot ay agmo matopad.

²⁶ Hay maronong ya arì ay ansori-en na pon no hinoy ampanggawà mala-et biha na parosawan nin ayin ingangalo.

²⁷ Pangino-on ya nambin pangingihip boy konsinsya kontamo; kayà agtamo ma-itagò ya sarili tamo kona.

²⁸ Hay pamomo-on nin arì ay manatili no hiya ay tapat boy parihoy tegteg ha kaganawan angkasakopan na.

²⁹ Hay karangalan nin mangalagò ay kakhawan la; hay karangalan itaman nin mangato-a ay oban nin habot la.

³⁰ Ma-in tawo ya ahè ampagbayo anggan agya pon magdanas nin kadya-dya-an.

21

¹ No pangno nin angka-ipalako ya lanom nin man-agoh ha kanal ay ombayro itaman ha Pangino-on ya no anyay labay nan ipa-ihip ha arì ay habaytoy an-ihipen nin arì.

² Maski an-ipalagay nin tawo nin tamà ya kaganawan gawà na ay tandà nin Pangino-on no anyay anti ha nakem na.

³ Hay panggawà nin mahampat boy matoyngong ay mas ampakapakonsowilo ha

Pangino-on Diyos kisa bawbagay ya an-idolog kona.

⁴ Hay ampakapangyayari ha tawtawoy mangala-et ay kahambogan boy katag-ayan nakem. Habaytoy ombayro ay kasalanan.

⁵ Hay mahampat ya plano nin kapanikapan ay ampambin ka-inomayan; piro hay ahè pon ampami-aweng ay ampagkakolang.

⁶ Hay kayamanan ya nakwa ha panana-ol ay tampol angkapanew nin bilang ha alinhangaw; hay tawoy nanggawà nin ombayro ay mipalako ha kamatyan.

⁷ Hay tawtawoy mangala-et ay angkadisgrasya ha sarili lan kagagaw-an ta agla labay manggawà nin matoyngong.

⁸ Hay tawtawoy ma-in kasalanan ay ampamiyay ha alwan tamà ya pamimiyay, piro hay tawtawoy ayin kasalanan ay ampamiyay ha kahampatan.

⁹ Mas mahampat ya pa-iri ha golot ya hawong kisa ha bali no hay babayi ya ahawa ay marik-lamo.

¹⁰ Hay tawoy mala-et ay labaylabay manggawà mala-et ha kanayon. Agya ampangingangalo ha maski hino.

¹¹ No hay tawoy manoya-toyà ay parosawan, hay tawoy makapey et ya pangingintindi ay angkatoto. Hay tawoy maronong ay lalò angkatoto ha an-itorò kona.

¹² Hay tawoy mahampat ay tandà na no anyay an-hipen nin tawtawoy mangala-et. Hay kala-etan nin tawtawoy mangala-et ay habaytoy makahirà konla.

13 Hinoman ya ahè ampangasikaso nin an-ida-
ing nin tawtawoy manga-irap ay agya itaman
asikasowen no hiyay doma-ing.

14 No ma-in ampamahang komo ay magrigalo
ka kona nin ayin magtandà. Ha ombayro ay ma-
alih ya pahang na komo.

15 Hay gawà ya matoyong ay an-ikaliga nin
tawtawoy ma-in kahampatan; piro an-ikalelè nin
tawtawoy ma-in kala-etan.

16 Hay tawoy ampaka-intindi nin tamà ya
pamimiyay, piro ampa-alilihan nay mahampat
ya panggingintindi ay habaytoy bara-nan nin hiya
ay tampol mi-abot ha dogal nin nikati.

17 Hay tawoy ma-ilig maggastos nin ayin ka-
pararakan banà bongat ha pansarili nan kali-
gawan ay an-omirap; hay tawo itaman ya ma-ilig
ha alak boy ha mangabli ya pamamangan ay ahè
yomaman.

18 Hay tawtawoy ma-in kala-etan ay ampi-
pabira konla ya kala-etan ya labay lan gaw-en
ha tawtawoy ma-in kahampatan.

19 Mas mahampat ya pa-iri ha powiray dogal
kisa makilamo ha ahaway babayi ya mariklamo
boy pala-away.

20 Hay tawoy maronong, hay bali na ay ma-in
manga-alagà ya kahangkapan boy mangalahap
ya pamamangan, piro hay tawoy tengah ay
sigisigi ya paggastos na.

21 Hinoman ya ampagsikap nin magkama-in
kahampatan boy katapatan ay komarà ya biyay,
boy magkama-in ya et nin kahampatan boy
karangalan.

²² Hay tawoy maronong ay angkahokat nay hokaw nin mihay siyodad boy angkahirà nay padir ya dipinsa nin habayto.

²³ No labay mon mapa-alilihan ya kagolowan ay mag-atap ka ha paghahalità mo.

²⁴ Hay ingat ha tawoy mapagmatag-ay boy mahambog ay manoya-toyà; hiya ay masyadoy kahambogan.

²⁵ Hay tawoy matamlad ya ahè labay magtrabaho ay emen nan ampatyen ya sarili na.

²⁶ Hiya ay ma-i-ibegen, piro hay tawoy mahampat ay mabibi-iyen.

²⁷ Hay Pangino-on ay angka-inakit ha an-idolog kona nin tawoy mala-et; lalò no hay pambi na ay alwan maganday intinsyon na.

²⁸ Hay ampanistigos nin kabongkokan ay ahè anleng-en; piro hay tawoy ampanlengè pon emen na mahalità ya kaptegan ay ampa-alagan.

²⁹ Hay tawoy ma-in kahampatan ay ampakasio-ro ha sarili, piro hay tawoy ma-in kala-etan ay mapagkakanwarì.

³⁰ Maski ma-in kan donong, panggingintindi, boy galing manwawali ay agmo et matag-ayan ya Pangino-on Diyos.

³¹ Hay kawkabayo ay an-ihandà para ha allon labanan; piro Pangino-on Diyos ya ampambin pananalo.

22

¹ Mas maganda nin hay tawo ay mabalayan ya hiya ay mahampat ya pitatawo kisa magkama-in kayamanan ya bilang ha pilak boy gintò.

² Hay mangayaman boy manga-irap ay pari-pariho ta hilay kaganawan ay pinalsa nin Pangino-on.

³ Hay tawoy ma-in pangingintindi ay tandà nay ma-in mangyari ya kala-etan; kayà angka-atapan na. Piro hay tawoy kolang ha pangingintindi ay kapansosomigi ha anggaw-en na anggan matanggap nay kaparosawan ya bonga nin gawgawà na.

⁴ Hay pagmaka-aypà boy panggomalang ha Pangino-on ay ampakab-i ha tawo nin kayamanan, karangalan, boy ampakapakarà biyay.

⁵ No ampa-alaga-an moy biyay mo ay pa-alilih ka ha kowinta daan ya ma-in kalot ya ampagdanan nin mangala-et ya tawtawo.

⁶ Toro-an mon mahampat ya anak ha dapat nan gaw-en emen maski mato-a yayna ay agna pa-alilihan baytoy natotowan na.

⁷ Hay tawtawoy manga-irap ay anti ha hilong kapangyariyan nin tawtawoy mangayaman. Hay mangongotang ay anti ha hilong kapangyariyan nin mama-otang.

⁸ No hay intanem mo ay kala-etan, hay alawahanen mo ay masyadon dya-dyà nin kaparosawan ya ikahirà mo.

⁹ Mag-in kan mabibi-iyen boy hay manga-irap ay atagan mon pamamangan mo emen lalò kan mag-in makalmà.

¹⁰ Pa-alihen moy tawoy mapanoya-toyà emen mategen ya pamididiskosyon, pami-a-away, boy pangangaboso.

¹¹ Hay tawoy malinis ya kanakeman boy magalang ha pag-i-ilgo ay angkapag-amigo nay arì.

¹² Hay tawoy ampanatilin ma-in tinandà ay an-
asikasowen nin Pangino-on; piro anhira-en nay
plano nin tawoy ma-in kala-etan.

¹³ Hay tawoy matamlad ay malakè ya anggaw-
en ya bara-nan emen bongat agya magtrabaho.
Anhalita-en na ya no lomikol ya ay maka ma-in
liyon ya mangnà kona.

¹⁴ Hay anhalita-en nin babayi ya pota ay
kowinta malalè ya lobot. Habayto ay pakarabo-
an nin lawlalaki ya ampamahangan nin Pangino-
on.

¹⁵ Hay anak ay talagan ma-in kapilyowan,
piro habayto ay ma-alih no toro-an mo ya boy
disiplinawan.

¹⁶ Hinoman ya ampangapih ha manga-irap
emen ya yomaman, o ampagrigalo ha mangaya-
man, hiya ay sigoradon omirap.

Kawkahalita-an nin mangaronong

¹⁷ Manlengè ka ta itorò ko komo ya anhalita-
en nin tawtawoy mangaronong. Pag-aralan
mo bayti, ¹⁸ ta habayti ay makab-i komo nin
kaligawan no ma-etpanan mo. Ha ombayro ay
ma-in kan ibalità ha kanayon. ¹⁹ Labay ko nin
pahimalà ka ha Pangino-on; kayà anhalita-en ko
bayti komo hapa-eg.

²⁰ Ma-in mangahampat ya bawbagay ya hino-
lat ko ya para komo. Habayto ay wawwawali boy
tawtinandà ²¹ ya mangitorò komo nin kaptegan
emen mo matobay nin tamà ya tobay ya nangi-
hogò komo.

²² Agka mamintahi ha tawtawoy manga-
irap; agka simpri mangapih nin tawtawoy ayin

pakakayan maki-asonto, ²³ ta hay mangipaglaban boy mamarosa ha tawtawoy nanggawà nin ombayro ay Pangino-on.

²⁴ Agka maki-amigo ha tawtawoy mapahang boy ha tawoy maparan mag-amot olo, ²⁵ ta no manowad ka ha ogali la ay emen kaynan nakahe-el ha ombayroy pag-o-ogali.

²⁶ Agka mangakò nin mamayad otang nin kanayon ya tawo ²⁷ ta no agmo mabayaran, kateng pamira-an mo ay kowen komo.

²⁸ Agmo i-alsay mohon nin pi-anggawan nin lotà nin kawka-apo-apowan mo ya naboyot anan inggawà.

²⁹ Hay tawoy ma-osay magtrabaho ay ampagin popolar boy ampi-asinso.

23

¹ No ampaki-arap kan mangan ha tawoy matag-ay ya katongkolan ay sori-en mon mahampat no hino baytoy ka-arap mo. ² No angganawan kan mangan ay magpendan ka. ³ Agka pakakhaw mangan nin habaytoy malahap ya pamamangan ya indolot na komo, ta maka habayto ay anggamiten nan bongat nin panaktika komo.

⁴ Agmo golowen ya ihip mo ha pagpayaman, ⁵ ta hay kayamanan ay ma-arì nin biglâ ma-alih nin bilang ha agila ya panlompad nin palako ha katatag-ayan ay agmoyna makit.

⁶ Agka makipangan ha tawoy ma-imot ni maibeg ha mangalahap ya pamamangan na. ⁷ Ma-arì nan halita-en komo ya, “Sigi, mangan ka boy minom ka et,” piro hatoy anhalita-en nay

ombayro ay maheb-et ha nakem na. ⁸ Habaytoy pamamangan ya kinan mo ay ihoka mo, boy hay mangaganday hinalità mo kona ay masayang.

⁹ Agmo sayangen ya pana-on mo nin maki-ilgo ha tawoy tengah, ta hay anhalita-en mo ay ayin alagà kona.

¹⁰ Agmo i-alsa ya mohon nin pi-anggawan nin lotà ya naboyot anan inggawà, o sakopen ya lotà nin aw-olila; ¹¹ ta hay mangipaglaban konla ay makapangyariyan ya Diyos ya nambeh konla.

¹² Leng-en mon mahampat ya an-itorò komo boy tanggapen moy tinandà ya an-iwawali komo.

¹³ Hay anak ay agmo pag-alanganan nin disiplinawan, ta maski garotiyen mo ya ha pandisiplina mo kona ay agna ikamati, ¹⁴ no alwan hiya ay angka-i-atap mo boy agya tampol mipalako ha dogal nin nikati. ¹⁵ Anak koy lalaki, no mag-in kan maronong ay ikaliga ko. ¹⁶ Maliga ko no angkalengè katay ma-in karonongan ha pag-i-ilgo.

¹⁷ Agka mag-inggit ha tawoy makasalanan, no alwan igalang moy Pangino-on ha kaganawan oras. ¹⁸ No ombayroy gaw-en mo, hay kahampatan ya an-asawan mo ay sigoradon lomateng komo.

¹⁹ Manlengè ka, anak koy lalaki; pakaronong ka boy hipen mo no pangno homampat ya biyay mo. ²⁰ Agka makilamolamo ha mawmaglalalaging boy ha mangahibà, ²¹ ta hay ogotan nin mawmaglalalaging boy mangahibà, ha bandan hoyot ay mag-irap. No kapangakatoloy mon bongat banà ha pagkalahing mo, hay ogotan mo ay magdolo nin golot.

²² Leng-en moy tatay mo ta hiya ya ma-in anak komo, boy lalò mon igalang ya nanay mo no hiya ay mato-ayna. ²³ Pagsikapan mon matotowan ya kaptegan, karonongan, tinandà, boy pangingintindi. Habayti ay pa-alaga-an mo boy agmo pa-olayan nin ma-alih komo. ²⁴ Hay tatay nin mahampat ya anak ay masyadon maliga; hinoman ya ma-in anak ya maronong ay talagan angkatowà. ²⁵ Manggawà kan ikatowà nin mawmato-antawo mo; boy paligawen moy nanay mo ya nangi-anak komo.

²⁶ Manlengè kan mahampat, anak koy lalaki, ta hiko ya gaw-en mon alimbawà ha biyay mo. ²⁷ Pakarayò ka ha pota ta hiya ay ayin imbalag ha malalè ya lobot ya hay tawoy marabò bayro ay mahagep na. ²⁸ Hiya ay emen ha tolisan ya ampagabang. Hay lalaki ya mahagep na ay ampag-in alwan tapat ha ahawa.

²⁹⁻³⁰ Hay tawoy masyadon minom alak boy pirmin ampanikap nin hari-hari ya klasin alak ya ma-inom ay ka-i-ingalo, malelè, magolo, mariklamo, angkahogatan ha sarili nan kagagaw-an, boy naka-o-orit ya mata. ³¹ Agka mangimaton nin an-i-alih ya maski anyay klasin alak, boy agka ma-ibeg ha angkakit moy ampipampinom, ³² ta no minom ka, ha bandan hoyot ay matanam mo ya bilang kan tinokà nin otan ya nagdità. ³³ Hari-hari ya makit mo, agka maka-hip nin mahampat, boy agka makapag-ilgo nin malinaw. ³⁴ Hay tanam mo ay angka-olaw ta bilang kan anti ha tag-ay nin barko ya angkawegweg nin dawoyon. ³⁵ Banà bayro ay

ombayri ya halita-en mo: “Pinakakhitan la ko piro agko napangno; binogbog la ko piro agko natanda-an. Pamaka-imahmah ko ay manikap akoyna et nin kanayon ya ma-inom.”

24

¹ Agka mag-inggit ha tawtawoy mangala-et boy agmo nakemen nin maki-amigo konla; ² ta hay pirmi lan an-hipen ay kagolowan, boy hay anhalita-en la ay tongkol ha panlala-et nin kapara.

³ Hay bali ay angkagawà nin banà ha karonongan boy pangingintindi. ⁴ Banà ha tinandà, hay bali ay ampagkama-in nin manga-alagà boy mangaganday kawkahangkapan.

⁵ Hay tawoy maronong ay mas mahampat kisa ha tawoy makhaw; talagan hay tawoy ma-in tinandà ay mas mahampat kisa ha tawoy ma-in kakhawan. ⁶ Biha ka makon makigira ay makipapano ka pon ha mangaronong ta hay wawwawali la ay makatambay ha pananalo mo.

⁷ Hay maldeg ya anhalita-en nin tawoy maronong ay ahè ma-intindiyan nin tawoy tangah. Kayà no ma-in ampi-i-ilgowan ya malagà ya bawbagay, hatoy tawoy tangah ay ayin angkahalità.

⁸ Hay tawoy pirmin ampagplano nin kala-etan, hay ingat kona ay mapanggawà kagolowan. ⁹ Hay pananaktika ya an-hipen nin tawoy tangah ay kasalanan. Hay tawtawo ay angka-inakit ha tawoy ampanoya-toyà nin kanayon.

¹⁰ No angkomapey ya nakem mo ha anlo-mateng komo ya alwan maganday pangyayari ay talagan makapey ka.

¹¹ Agmo pag-alanganan nin ilibri ya tawoy anggitan nin patyen. ¹² Ma-ari mon halita-en ya ayin kan paki-emenan, piro tandà nin Diyos no anyay anti ha nakem mo. Ambantayan na ka boy tandà nay kaganawan; kayà tandà nan gantiyen ya gawgawà mo.

¹³ Anak koy lalaki, mangan kan polot ta habayti ay mahampat. Hay polot panilan ay talagan matam-ih. ¹⁴ No pangno katam-ih bayto ay ombayro itaman ya karonongan ha nakem nin tawo. Kayà pagsikapan mon magkama-in karonongan emen ka magkama-in pag-asa ha kinabokahan.

¹⁵ Hika ya tawoy mala-et, agmo nakemen nin panakawan ya tawoy mahampat; agmo simpri hira-en ya ampa-iriyen na; ¹⁶ ta hay tawoy mahampat, maski kowinta natombah nin kapi-toy bisis ay maka-ibangon et oman. Piro hay tawtawoy mangala-et ya natombah gitan nin alwan maganday pangyayari ay ayin anan pag-asan maka-ibangon oman.

¹⁷ Agmo ikatowà no ma-in mangyari ya alwan maganda ha ka-away mo; ¹⁸ ta no ombayroy gaw-en mo, hay Pangino-on ay ahè mangonsowilo komo boy itegen nay pamarosa do ha ka-away mo.

¹⁹ Agmo golowen ya nakem mo nin banà ha tawtawoy ampipanggawà kala-etan, boy agka mag-inggit konla. ²⁰ Hay mala-et ya tawo ay ayin

kinabokahan boy ayin ma-asawan ha pana-on ya an-arapen.

²¹ Anak koy lalaki, igalang moy Pangino-on Diyos boy arì, boy agka makilamo ha tawtawoy ampipagribildi; ²² ta hay tawtawoy ampipagribildi ay ma-arì lomateng konlan biglà ya alwan maganday pangyayari. Ayin magtandà no anyay kaparosawan ya ma-arì gaw-en nin Pangino-on Diyos boy arì.

²³ Ombayri ya anhalita-en nin tawtawoy man-garonong: Hay panonosga ya ma-in ampanigan ay alwan mahampat. ²⁴ Hay howis ya ampanosga nin tawoy nagkasalanan ya ha panosga na ay halita-en na ya hatoy tawo ay ayin kasalanan, hatoy howis ay an-ihompà boy ampamahangan nin kaganawan tawo. ²⁵ Piro hay hawhowis ya ampambin kaparosawan ha nagkasalanan ay ampag-inomay boy andayawen nin tawtawo.

²⁶ Hay tapat ya pantotombay nin tawo ay palatanda-an nin hiya ay mahampat maki-amigo.

²⁷ Ihandà mo pon ya paliyan mo emen ka ma-in nin sigoradoy pakakitan. Mayarì bayto ay mamangon kayna nin bali mo.

²⁸ Agka manistigos nin kontra ha kapara mo no ayin sapat ya bara-nan, boy agka maghalità nin alwan peteg ya tongkol kona. ²⁹ Agka simpri maghalità nin, “Bawehan ko ya ha ginawà na kongko.”

³⁰ Niparaan ako ha danin paliyan boy ha danin tinamnan obas nin tawoy matamlad ya kolang ha panggingintindi. ³¹ Habaytoy paliyan ay

tinobo-an nin dikot ya nipagdowih boy kanayon et ya klasin dikot, boy hay alal ya bawbato ay niyogmà. ³² Habayto ay pinakabiliw ko boy inihip kon mahampat; kayà nakakwa kon aral. ³³ Hay nakwa koy aral bayro ay matoloy amò, mangitiglep amò, makon matoloy, manalikep-kep amò, pa-inawan amò, ³⁴ piro mintras kan angkatoloy, hay ka-irapan ay lomateng komo nin bilang ha mananakaw ya naka-armas.

25

Kawkahalita-an et ni Ari Solomon

¹ Habayti et ya kanayon ya kawkahalita-an ni Solomon ay kinopya nin tawtawowan ni Isikiyas ya arì ha Hoda.

² Ambiyon tamon karangalan ya Diyos banà ha bawbagay ya agna impatandà; hay aw-ari itaman ay amparangalan tamo ha pangi-isplikar la.

³ Agmo matanda-an no anyay an-ihipen nin arì, ta hay ka-ihipan na ay emen katag-ay langit boy emen kalalè dagat.

⁴ Ka-ilangan pon alihen ya la-ok nin pilak emen makagawà nin maganday kahangkapan. ⁵ Ka-ilangan alihen ya mangala-et ya mawmagwawali nin arì emen hay pamomo-on na ay mag-in matoyng.

⁶ No anti ka ha arapan nin arì ay agmo ipakit ya hika ay emen importantin tawo, boy agka pa-ipowisto ha dogal ya para ha mangatag-ay ya pagkatawo. ⁷ Mas mahampat ya anti-en mo nin hagyaten ka nin pa-ipowisto ha dogal ya para ha mangatag-ay ya pagkatawo kisa pa-alihen ka

ta hagiliyan ka nin mas matag-ay ya pagkatawo komo.

⁸ Agka antimanon manistigos maski nakit moy pangyayari ta maka ma-in kanayon ya manistigos nin alwan ogmà ha panistigos mo. No ombayroy mangyari, anyay gaw-en mo ha bandan hoyot no nipareng-ey ka?

⁹ No ma-in kawon ahè mapikanokatan nin kapara mo ay pi-ilgowan moyo boy hay sawsikrito moyo ay agmoyo ibolgar, ¹⁰ ta no ma-in makalengè komoyo ay hahalita-an na kawo boy ayin pangalabah ya kakareng-eyan moyo.

¹¹ Hay halità ya tamà boy tamà ha pana-on ay emen ha gintò ya impababo ha pilak ya magandan patagen. ¹² Hay maganday wawali ha maronong manlengè ay mas ma-alagà ha tinggà ya yari ha gintò, o aw-alahas ya yari ha poron gintò.

¹³ Hay mapahimala-an ya ihohogò ay ampakapalay-ep nakem nin nangihogò kona nin bilang ha malay-ep ya lanom ya ampakapaprisko nin tawoy anhalimo-oten no pana-on pangalawah.

¹⁴ Hay tawoy ampaggpangakò nin mambi piro agna antoparen ya pangakò na ay emen ya ha leem boy angin ya ahè ampambin oran.

¹⁵ Hay mapanawah ya pag-ilgo ay ampakabag-bag nakem nin tawoy matyà ya kanakeman boy maski ampamo-on ay angkakombinyo.

¹⁶ No mangan kan polot panilan ay agmo pasobrawan ta maka ihoka mo.

17 Agka pakabetbet manambali ta maka kaso-rawan ka nin antambaliyen mo boy pag-inakitan na ka et.

18 Hay tawoy ampagtotoi nin kabongkokan ya kontra ha kapara na ay emen ya ha maso, hondang, boy matolis ya yawò ya anggamiten pamati.

19 Hay ampagkompiyansa ha tawoy ahè mapahimala-an ha pana-on nin pangangailangan ay emen ha ma-in dipirinsyay ngipen ya an-ipilit pangnga-ngà o emen ha pilay ya ampowayo.

20 Hay tawoy ampagkantan manahaliwa ha tawoy labis ya kalele-an ay emen ha tawoy ampaglo-hok nin dolo ha pana-on ya malay-ep o emen ha hokà ya nila-okan nin karbonato.

21 No nabitil ya ka-away mo ay pakanen mo; no angka-angan ya ay pa-inomen mo. 22 No ombayroy gaw-en mo ay mareng-ey ya nin banà ha ginawà na komoy kala-etan ya ginanti mo nin kahampatan. Ha ombayroy ginawà mo, hay Pangino-on ay mambi komo nin primyo.

23 No pangno ampantan oran ya angin ya ampangibat ha mayanan ay ombayroy itaman ampambin pahang ya paninirà nin kaparan tawo.

24 Mas mahampat ya pa-iri ha golot ya hawong kisa ha bali no hay babayi ya ahawa ay marik-lamo.

25 No pangno ampaka-alin angan ya malay-ep ya lanom ay ombayroy itaman ampakapaprisko ya mahampat ya balità ya na-ibat ha marayò ya dogal.

²⁶ Hay mahampat ya tawo ya ampatoksò ha tawoy mala-et ay emen ha nilabeg ya lanom nin hobol o mayangat ya lanom nin libon.

²⁷ Hay sobray pamangan nin polot ay alwan mahampat. Ombayro itaman ha sobray paghangad nin kaporiyan.

²⁸ Hay tawoy ayin pagpendan ha sarili ay emen ha siyodad ya ayin dipinsa ta hay alal ya padir ay nayobà.

26

¹ No pangno nin hay bagyo ya alwan dapat lomateng no ka-ingitan, o oran no pana-on pangalawah ay ombayro ya tawoy tengah, hiya ay alwan dapat poriyen.

² Hay hompà ay ahè antomalab no ayin baranan ya pangihompà. Habayto ay bilang ha mawmanokmanok ya mamalopadlopad ya ahè an-omogpà.

³ Hay latiko ay para ha kabayo; hay bosal ay para ha asno; hay babarog itaman ay para ha tawoy tengah.

⁴ No tobayen moy pastang nin tawoy tengah ay mag-in kan tengah nin bilang kona.

⁵ No minghan itaman ay ka-ilangan mon tobayen ya tawoy tengah emen agna ihipen ya hiya ay maronong.

⁶ Hay tawoy ampangihogò nin tawoy tengah nin mantan balitá ay mahampat et ya potohen nay bitih na; hiya ay ampanikap kagolowan.

⁷ Hay kahalita-an ya anhalita-en nin tawoy tengah ay ayin imbalag ha bitih ya pilay ya ahè ma-i-owako.

⁸ Hay tawoy ampamori ha tawoy tengah ay emen yan nangitakel nin malhay ya bato ha katat tilador ya itilador na.

⁹ Hay kahalita-an ya anhalita-en nin tawoy tengah ay emen ha lahing ya ampangalih nin dowih ha gamet na ya agna tandà tanamen no ayri banda ya dowih na.

¹⁰ No pangno anggaw-en nin mamamanà ya balang malibah ay ampana-en na ay ombayro itaman ya mamatrabaho ya ampananggap nin tawoy tengah o maski hinoy malibah nin opa-an na.

¹¹ No pangno ambirawen nin aho nin kanen ya hoka na, ombayro itaman ya tawoy tengah ya pa-oman-oman manggawà nin kamali-an na.

¹² Hay tawoy ampangipalagay nin hiya ay pagkaronong, hiya ay mas et ha tawoy pagkatatangah.

¹³ Hay tawoy matamlad ay ahè labay lomikol ha bali nin magtrabaho ta hay ampagbara-nan na ay maka ma-in liyon ha daan ya mangnà kona.

¹⁴ No pangno nin hay polta ay maglo-at boy magharà bongat banà ta nakakabit ha bisagra ay ombayro itaman ya tawoy matamlad ya mama-owad-owad ha pamira-an na.

¹⁵ Hay tawoy matamlad, ha katamlaran na, maski ihohobò naynay kanen ay agna et magawà dampoten.

¹⁶ Hay an-ipalagay nin tawoy matamlad ha sarili na ay da-eg nay pito katawo ya ampakapagrason nin maganday rason.

¹⁷ Hay tawoy ampaki-emen ha away nin kanayon ay emen yan anti ha kalsara ya ampamiyabit tolih nin aho.

18-19 Hay tawoy ampanloko nin kapara na biha na halita-en ya habayto ay alina nan bongat ay emen ya ha tawoy lokoloko ya ampagdagaw nin aw-armas ya ampakamati.

20 Hay apoy ay angkaparè no kolang ya ohong. Ombayro itaman ha pagdaldal; no ayin magdaldal, hay away ay ahè ansomigi.

21 Hay bayah ay ahè maparè no pahanan mon oling o kayo. Ombayro itaman ha away, hay away ay ahè mategen no ma-in tawoy mapang-gawà golo.

22 Hay pagdaldal ay maganan leng-en nin tawtawo ta para konla, habayto ay emen ha malahap ya pamamangan.

23 Hay anhalita-en nin tawo ya alwan leseb ha nakem na ay emen ha bangà ya pininon pinalinò ya likol emen mahakban ya magaspang.

24 Hay magkakanwarì ay angka-itagò nay inakit na ha paghalità na nin hawhalità ya mangaganda. 25 Maski anyay ganda nin anhalita-en na ay agkawo minto-o, ta hay nakem na ay pono-ponò nin inakit. 26 Angkapaghakban nay inakit na, piro angkakit nin kaganawan ya kala-etan ya anggaw-en na.

27 Hinoman ya ampanggawà nin alwan maganday bagay ya paniblet nan kapara na ay ampibira kona ya kahibletan na; boy hinoman ya ampangitolid nin bato ha kapara na ay mismon hiya ya angkatoliran.

28 Hay tawoy ampaghalità nin kabongkokan ay ma-in inakit ha tawoy ambongkokan na; kayà ampakakhitan na. Hay tawo itaman ya

ampaghalità nin alwan leseb ha nakem na ay ampambin ikahirà.

27

¹ Agmo ipaghambog no anyay gaw-en mo nobokah, ta agmo tandà no anyay mangyari nobokah.

² Pa-olayan mon poriyen ka nin kanayon ya tawo; alwan hika ya magpopori nin sarili mo.

³ Hay bato ay mabyat; ombayro simpri ya kapati-an, piro mas mabyat ya kagolowan ya kagagaw-an nin tawoy tangah.

⁴ Mas dilikadoy pangingimon kisa ha masyadoy pahang.

⁵ Mahampat et ya ha-aren moy amigo mo maski ha arapan nin kalak-an tawo kisa ihipen na nin hiya ay ayin kowinta komo.

⁶ Mas mahampat ya pakakhit nin amigo kisa alek nin ka-away.

⁷ Hay tawoy bohoy, maski polot panilan ay agna labay kanen, piro hay tawoy mabitol, maski mapa-it ya bagay ay matam-ih kona.

⁸ Hay tawoy ampagbalang ay emen ha manok-manok ya nog-alih ha hayi na ya agnayna biniran niyemyeman ya okoy na.

⁹ Hay asiti boy pabangoh ay ampakapaligha; ombayro itaman ha mita-amigo ya maheney pami-amigo.

¹⁰ Agmo pa-olayan ya amigo mo o amigo nin tatay mo. No ma-in pangyayari komo ya alwan maganda ay alwa moynan ka-ilangan nin makon papatambay ha patel mo. Hay makatambay

komo ay karani mo kisa patel mo ya anti ha marayò.

¹¹ Anak koy lalaki, pakaronong ka emen ako lomiga. Ha ombayro ay magkama-in akon itobay ha ampamintas kongko.

¹² Hay tawoy ma-in pangingintindi ay tandà nay ma-in mangyari ya kala-etan; kayà angka-atapan na. Piro hay tawoy kolang ha panging-intindi ay kapansosomigi ha anggaw-en na anggan matanggap nay kaparosawan ya bonga nin gawgawà na.

¹³ Hay tawoy magpangakò nin mamayad otang nin alwa nan kabalay ay tangah; kayà hay dapat do ha nagpangakò ay kowen ya kamama-in na bilang garantiya nin pagpangakò na.

¹⁴ No ilawen moy amigo mo nin hay hambak, ta hay pangilaw mo kona ay pabonghaw, hay ombayro ay an-ibilang na nin hompà kona.

¹⁵ Hay ahaway babayi ya mariklamo ay emen ha managa-alloy tolò nin lanom ya angka-ibat ha bobongan no ampangoran. ¹⁶ Agmo ya pategenen ha pagriklamo nin emen ha angin ya ahè mapategen o asiti ya ahè madampot.

¹⁷ No pangno nin hay pahak ay angkapatarem nin kaparan pahak ay ombayro itaman ya ihip nin tawo ya angkapatlas nin kapara nan tawo.

¹⁸ No alaga-an moy po-on kayoy igos ay maka-ekan kan bonga nin habayto. Ombayro itaman, hay alilà ya ampara-ngalan.

¹⁹ No pangno mo angka-aninag ya lopa mo ha lanom ay ombayro itaman, ha nakem mo ay matanda-an mo ya pagkatawo mo.

²⁰ No pangno nin pirmin ampangantì ya dogal nin nikati nin ma-in mipalako bayro ay ombayro itaman ya tawoy ahè angkaraygan.

²¹ Hay pilak boy gintò ay anhoboken ha apoy emen makit no talagan poro; hay tawo itaman ay mabalayan ya pagkatawo na no ma-in ampamori kona.

²² Hay tawoy tengah, maski pagbabayoh mo nin bilang ha pali ay ahè ma-alih ya katangahan na.

²³ Asiwa-en mon mahampat ya aw-ayop mo, ²⁴ ta hay kayamanan ay ma-in anggawan; ombayro simpri ha tawtawoy ampipamo-on ya ma-in kapangyariyan nin bilang ha arì. ²⁵ Hay gaw-en mo ay tabasen moy dikot ya nikayangoh ta tiponen mon pamakan nin aw-ayop mo mintras an-anti-en mon tomobò oman baytoy pinanabasan mo. ²⁶ Hay habot nin aw-ayop mo ya bilang ha topa ay ma-arì mon gaw-en dolo ya pagdolo mo; hay kanding itaman ay ma-arì mon ilakò ta hay napaglako-an ay panaliw mon lotà. ²⁷ Hay kanayon ya kanding mo ay ma-arì mon gatasan emen ma-in ma-inom ya pamilya mo kateng aw-alilà moy bawbabayi.

28

¹ Hay tawoy mala-et ay ampowayo maski ayin ampangalimot kona, piro hay tawoy mahampat ay emen katapang liyon.

² Hay nasyon ay ampanatili matatag no hay ampamo-on ay ma-in pangingintindi boy ma-in tinandà, piro no hay tawtawo ha mihay nasyon ay ampipagkasalanan, hay ampamo-on ay ahè ambomoyot no alwan tampol angkapahiliyan.

³ Hay tawoy ma-irap ya nagkama-in katongkolan ya ampama-irap ha tawtawoy manga-irap ay emen ha oran ya masyadoy hokaw ya ampakahirà nin tawtanaman.

⁴ No agmo ampa-alaga-an ya layih ay an-omawoyon ka ha tawtawoy mangala-et, piro no anhonolen moy layih ay kontra ka ha tawtawoy mangala-et.

⁵ Hay tawtawoy mangala-et ay ahè ampaka-intindi nin katoynongan, piro hay ampipagsikap homonol ha Pangino-on ay ampaka-intindi nin mahampat.

⁶ Mahampat et ya tawoy ma-irap ya ampamiyay nin tapat kisa tawoy mayaman ya alwan tapat.

⁷ Hay anak ya anhomonol ha layih ay maronong, piro hay anak ya ampakilamo ha ampipanggawà nin alwan mahampat ay an-ipareng-ey nay tatay na.

⁸ Hay tawoy anyomaman nin banà ha sobray pagpatobò boy pamintahi ha tawoy ampangalangan, hay kayamanan na ay mipalako do ha tawoy ampangingangalo boy ampanambay ha manga-irap.

⁹ Hay tawoy ahè anhomonol ha layih, hay pawpanalangin na ay angka-inakitan nin Diyos; kayà agna anleng-en.

¹⁰ Hinoman ya ampanggawà kaparanan emen hay mahampat ya tawo ay makagawà kala-etan, mismon hiya ya angkahagep nin sarili nan kagagaw-an. Hay mahampat ya tawo balè ay makatanggap nin kahampatan.

¹¹ Hay an-ipalagay nin tawoy mayaman ha sarili na, hiya ay maronong, piro hay tawoy ma-irap ya ma-in pangingintindi ay tandà nay kaptegan ya tongkol do ha tawoy mayaman.

¹² No hay mamom-on ay mangahampat ya tawtawo, kaganawan ay angkatowà, piro no hay mamom-on ay mangala-et ya tawtawo, hay tawtawo ay ampipagtagò.

¹³ Hay biyay mo ay ahè polalagan no ma-in kan an-itagò ya kasalanan, piro no ihokò moy kasalanan mo ha Diyos boy paghehean mo, hay Diyos ay mangingangalon mamatawad komo.

¹⁴ Makalmà ya tawoy pirmi nin anggomalang ha Pangino-on, piro hay tawoy matyà ya nakem ay ma-in lomateng konay pangyayari ya alwan maganda.

¹⁵ No pangno nin ampan-aglem ya liyon boy no pangnoy ayop ya oso ya mabitol ay ombayro ya mala-et ya tawoy ampamo-on ha tawtawoy manga-irap.

¹⁶ Hay ampamo-on ya ayin pangingintindi ay ayin ingangalo, piro hay ampamo-on ya ahè labay mana-ol emen makinabang ay ambomoyot ya pamomom-on.

¹⁷ Hay mapamatin tawo ay emen nan an-aporawen ya kamatyan na; kayà hay dapat kona ay pa-olayan.

18 Hay tawoy ampamiyay ha kahampatan ay marayò ha kadisgrasyawan, piro hay tawoy ampanggawà nin kala-etan ay marani ha kadisgrasyawan.

19 Hay mamaliyan ya mahipeg magtrabaho ay ampolalagan nin malakè ya pamamangan, piro hay tawoy ampanggawà nin bawbagay ya ayin pakinabang ay talagan mag-irap.

20 Hay tawoy tapat ay pirmin ma-in kaligawan, piro hay tawoy ampag-aporan yomaman ha alwan maganday paraan ay talagan parosawan.

21 Alwan mahampat ha tawo ya ma-in ampanigan, piro ma-in tawo ya mabiyan mon bongat nin maski mayamò ya bagay ay ampanggawà ana nin alwan tamà.

22 Hay tawoy ampag-intris ha alwa nan ikon ay labay nan tampol yomaman, piro agna tandà ya ma-in lomateng konay ka-irapan.

23 No ha-aren mo ya mihay tawo, ha bandan hoyot, habayto ay mag-in mas ma-alagà kona kisa dayawen mo ya nin pagkakanwarì bongat.

24 Hinoman ya ampanghip nin alwan kasalanan no panakawan nay mawmato-antawo na, hay tawoy ombayro ay kalamo nin tolisan.

25 Hay tawoy makamkam ay ampambin kagolowan, piro hay tawoy ampahimalà ha Pangino-on ay ampolalagan.

26 Hay tawoy ampahimalà ha sarili nan ihip boy kanakeman ay tangah, piro hay tawoy ampamiyay nin ma-in karonongan ay marayò ha kadisgrasyawan.

27 Hay tawoy ampambi ha manga-irap ay ahè ma-ayinan, piro hay tawoy ahè ampaka-ingalo ha manga-irap ay an-ihompà nin tawtawo.

28 No hay ampipamo-on ay mangala-et, hay tawtawo ay ampipagtagò, piro no hay mangala-et ya ampipamo-on ay ayin ana ha katongkolan, hay mangahampat ya tawo ay anlomakè.

29

1 Hay tawoy mabetbet ha-aren piro talagan ampagmatyà nakem ay biglà ma-angawan nin ayin anan rimidyo.

2 No hay ampamo-on ay mahampat ya tawo, hay tawtawo ay ampagtowà, piro no hay ampamo-on ay mala-et, hay tawtawo ay ampi-paglelè.

3 Hay tawoy ampagpa-alagà ha karonongan ay an-ipagparangalan ya nin tatay na, piro hay tawoy ampakilamo ha pota ay ansayangen nay kamama-in na.

4 No hay pamomo-on nin arì ay matoyng, hay ampag-ari-an na ay ampag-in matatag, piro no ha pamomo-on na ay ampasohol ya ay anhira-en nay nasyon na.

5 Hay tawoy ampagkakanwarì mandayaw nin kapara na ay emen yan ampanggawà nin sarili nan kahira-an.

6 Hay mala-et ya tawo ay angkahagep ha sarili nan kasalanan, piro hay tawoy mahampat ay ampikakanta boy ampagtowà.

7 Hay tawtawoy mangahampat ay tandà lay karapatan nin manga-irap, piro hay tawtawoy

mangala-et, hay karapatan nin manga-irap ay ayin kowinta konla.

⁸ Hay tawtawoy mapanoya-toyà ay ampam-agawà nin kagolowan ha tawtawo, piro hay tawtawoy mangaronong ay ampakapimamà nin pahang.

⁹ No hay tawoy maronong ay ampakikolpya ha tawoy tengah, hatoy tawoy tengah ay mamahang o mangka-ilin bongat kona.

¹⁰ Hay mawmapamatin tawo ay angka-inakit ha tawoy tapat, piro hay tawtawoy mangahampat ay an-i-atap lay biyay nin hatoy tawoy tapat.

¹¹ Hay tawoy tengah ay an-ipakit nay masyadoy kapahangan na, piro hay tawoy maronong ay ampakapagpendan boy agna an-ipahalatà ya pahang na.

¹² No hay ampamo-on ay ampinto-o ha kabongkohan, kaganawan katambay na ha pamomo-on na ay ampag-in mala-et.

¹³ Hay ma-irap ya tawo boy tawoy ampama-irap nin kapara na ay parihon ma-in mata ya inggawà nin Pangino-on emen hila makakit.

¹⁴ Hay arì ya ampangidipinsa nin karapatan nin manga-irap, hay pamomo-on na ay maboyot ya pana-on.

¹⁵ Hay pangitoto boy pandisiplina ha anak ay mahampat; no hay anak ay ayin disiplina ay an-ipareng-ey nay mawmato-antawo na.

¹⁶ No hay ampipamo-on ay mangala-et, hay kala-etan ay angkapahanan, piro makit nin mangahampat ya tawo no pangno hila milegleg.

17 Disiplinawan moy anak moy lalaki emen ka magkama-in katinekan; ha ombayro ay mangon-sowilo ya nakem mo.

18 Hay tawtawoy ahè ampanlengè ha Halità nin Diyos ay ayin ka-ayosan ta ayin mangigiya konla, piro hay tawoy anhomonol ha kawkapanogo-an nin Diyos ay makalmà.

19 Hay alilà ay agmo ma-itoto ha halità bongat, ta maski angka-intindiyan na ay agna ka leng-en.

20 Mas ma-in pag-asay tengah kisa tawoy ahè pon ampanghip no anyay dapat nan halita-en.

21 No hay alilà mo, pa-ibat hin malagò ya ay hinonol mo ha kaganawan labay na, ha bandan hoyot, kaganawan ikon mo ay pag-ikon na.

22 Hay tawoy mapahang ay ampanggawà kagolowan, boy hay tawoy ma-amot ya olo ay ampagkasalanan.

23 Hay kahambogan nin tawo ay ampakapi-legleg kona, piro hay tawoy mapagma-aypà ay amparangalan.

24 Hinoman ya ampakilamo ha matakaw ay bilang yan angka-inakitan nay sarili na. Angkalengè nay mag-in parosa do ha matakaw piro agya ampagtelek.

25 Agmo golowen ya ihip mo ha an-ihipen nin kanayon ya tongkol komo, no alwan pahimalà ka ha Pangino-on emen ka magkama-in katinekan.

26 Malakè ya ampagsikap nin hay ampamo-on konla ay mag-in mahampat konla, piro hay katoyngan ay ha Pangino-on bongat ampangibat.

²⁷ Hay tawtawoy ma-in kahampatan ay angka-inakit ha tawtawoy mangala-et; hay tawtawo ita-man ya mangala-et ay angka-inakit ha tawtawoy ma-in kahampatan.

30

Hay hawhalità ni Agor

¹ Hay hawhalità ni Agor ya anak ni Hakih ya taga Massa ay hinalità na koni Ityil boy koni Okal, ya wana, ² “Talagan hiko ay masyadoy katangahan boy ayin pangingintindi nin bilang ha kanayon ya tawo. ³ Agko natoto nin karonongan boy ayin akon tandà ya tongkol ha Diyos ya ayin kapintasan. ⁴ Warì ma-in tawoy naka-oli ha katatag-ayan ha kama-inan nin Diyos biha nag-aypà oman bayri ha babon lotà? Warì ma-in tawoy nakakemkem nin angin? Warì ma-in tawoy nakapipotot nin lanom ha dolo? Hinoy nambin anggawan nin babon lotà? Hino, boy hinoy anak na no tandà mo?

⁵ “Antoparen nin Diyos ya kaganawan pangakò na. Hiya ya kobliyan nin kaganawan tawoy ampahimalà kona boy amprotiksiyonan na hila. ⁶ No pahalita-en moy Diyos nin agna hinalità ay pamahangan na ka boy lomwah nin hika ay mabongkok.”

Kawkahalita-an et

⁷ Pangino-on Diyos, biha ko mati ay loway bagay ya awoken ko pon komo: ⁸ Ona, tambayan mo ko nin ahè magtotol kabongkokan. Ikalwa, agmo ko payamanen o pa-irapen. Biyan mo ko

tanang pamamangan ya tama-tamà ha pangangailangan ko; ⁹ ta no somobra ay maka halitang en koy alwa katan ka-ilangan. No ma-irap ako itaman ay maka manakaw ako. Ha ombayro ay mabiyang kon kareng-eyang ya Diyos ko.

¹⁰ Hay alilà ay agmo hira-en ha amo na, ta no ihompà na ka ay hika ya lomwah nin ma-in kasalanan.

¹¹ Ma-in tawtawoy ampangihompà nin tatay la, boy ahè ampamalay nin otang ya nakem ha nanay la.

¹² Ma-in tawtawoy ampagmamalinis piro ha kaptegan, hay nakem la ay maremek.

¹³ Ma-in tawtawo ya ha asa la ha sarili la ay pagkahahampat la boy ayin hilaynan kapara ha kahampatan.

¹⁴ Ma-in tawtawo ya masyadon mamintahi ha manga-irap ya hay anggamiten la ay maski anyay pamamaraan emen hila yomaman.

¹⁵ Ma-in lintà ya nanganak nin loway babayi ya hay pirmi lan anhalita-en ay “Biyang mo kayi!”; hila ay ayin imbalag bayri ha apat ya bagay ya ahè angkakontinto: ¹⁶ dogal nin nikati, babayi ya ba-og, lotà ya naklang ya ampanga-ilangan nin oran, boy apoy ya ahè maparè.

¹⁷ Hay tawo ya ampanginsolto nin tatay na boy pirmin kontra ha nanay na, hay dapat ha ombayroy tawo ay toka-en nin aw-agila ya mata na, boy hay nawini na ay kona-en nin aw-owak.

¹⁸ Ma-in tatloy bagay ya kapapa-ispanta; ah, apat kali ya bagay ya agko ma-intindiyan: ¹⁹ no pangno anlompad ya agila ha katatag-ayan, no pangno ampandakap ya otang ha babon bato,

no pangno nin hay barko ay anlomtaw nin ampowayo ha dagat, boy no pangno ampanlabi ya lalaki ha mihay dalaga.

²⁰ Ombayri itaman ya tawtigè nin babayi ya alwan tapat ha ahawa: makilalaki ya biha na halita-en ya ombayri: “Ayin akon ginawà ya kala-etan.”

²¹ Ma-in tatloy bagay ya ampakapahyab nin tawtawo bayri ha babon lotà; ah, apat kalì: ²² Hay alilà ya ampag-in arì, hay tawoy tengah ya ampagkama-in nin kaganawan bagay ya labay nan ma-ekan, ²³ hay babayi ya masongit ya nakapag-ahawa, boy hay alilà ya babayi ya ampakapahlin nin amo nay babayi.

²⁴ Ha babon lotà ay ma-in apat ya klasin ayop ya maski pagkayawyamò ay masyadon mangaronong: ²⁵ aw-ayà ya maski mangakapey, no ka-ingitan ay ampakatipon nin pamaman-gan; ²⁶ kawkonihò man ya ma-in kakapeyan ay ampakagawà nin pa-iriyàn ha mabatoy dogal; ²⁷ dawdoron man ya maski ayin arì ay ampi-gogoropo nin lompad nin ma-ayos; ²⁸ boy tawtikì ya maski ma-arì kemkemen ha kayamo-an ay ampa-iri ha pawpalasyo.

²⁹ Ma-in tatloy bagay ya disinti boy postoran manige-tigè, ah, apat kalì: ³⁰ liyon ya pinakamakhaw ha aw-ayop boy ayin angkalimowan; ³¹ tatyaw ya pirmin ampamakirkir; toron kanding ya ampagmanada; boy arì ya anti ha arapan nin tawtawowan na.

³² No nagmatag-ay ka nin banà ha katangahan mo boy ampagplano ka nin mala-et ay mag-hip-hip ka. ³³ No weyweyen moy gatas ay lomway

mantikilya. Hay balongoh itaman no bontalen ay magdadaya. Hay pahang man ay ampangibatan nin kagolowan.

31

Wawwawali ha ari

¹ Habayti ya wawwawali koni Limowil ya ari nin Massa ya intorò kona nin nanay na. ² “Hika ya sarili kon anak ya anlapiyen ko; in-anak kata nin banà ha pawpanalangin ko. Hapa-eg ay ombayri ya iwawali ko komo. ³ Agmo sayangen ya hokaw mo boy kowalta mo ha bawbabayi, ta hay ombayroy gawgawà ay ampakahirà nin aw-ari. ⁴ Leng-en mo bayti, Limowil. Hay aw-ari ay alwan dapat minom alak ni maghangad nin minom nin anyaman ya makalahing; ⁵ ta no minom hila ay maliwawan lay lawlayih boy agla pa-alaga-an ya karapatan nin manga-irap. ⁶ Hay tawoy marani anan mati ay ma-ari pa-inomen nin alak. Ombayro simpri ha tawoy angkagoloy nakem nin banà ha kalele-an. ⁷ Pa-olayan hilan minom emen la maliwawan ya ka-irapan boy kalele-an la.

⁸ “Idipinsa moy tawtawo ya ayin pakakaya boy ipaglaban moy karapatan la. ⁹ Idipinsa moy karapatan nin tawtawoy manga-irap boy ampipanga-ilangan, boy mag-in kan mahampat ha panonosga mo konla.”

Hay ahaway babayi ya mahampat

¹⁰ Ma-irap makakit nin pag-ahaway babayi ya mahampat. Hay ahaway mahampat ay ma-alagà nin igit ha aw-alahas.

11 Hiya ay ampagkompiyansawan nin ahawa na boy banà kona, hay ahawa na ay ahè mag-irap no alwan magkama-in nin ka-inomayan.

12 Leleg biyay na ay agna ampanggaw-an kalatan ya ahawa na no alwan panay kahampatan.

13 Hiya ay mahipeg mangabel nin dolo ya yarì ha habot topa boy maganday klasin doloy mapotì.

14 Hay ahaway babayi ya mahampat ay ampantan nin pamamangan no angka-ibat ya ha marayò nin bilang anggaw-en nin barko ya ampantan pamamangan.

15 Biha homilà ya allo no bayombokah, hiya ay ampibangon ana ta mangihandà nin pamamangan pamilya na boy an-imanda na no anyay gaw-en nin aw-alilà nay bawbabayi.

16 Hay ahaway babayi ya mahampat, hay natipon nay kowalta ha sarili nan pagsisikap ay panaliw nan lotà ya tanamanan nin obas.

17 Hiya ay masikap magtrabaho, makhaw, boy mahipeg.

18 Ampa-alaga-an nay bawbagay ya anggaw-en na boy maskin yabi ay ampagtrabaho ya.

19 Hiya ay ampanggawà nin hoy-ot ya abelen na nin pagdolo la.

20 Abirtoy gamet na ha manga-irap boy mabibi-iyen ya ha ampipanga-ilangan.

21 Agya angkahlak no lomateng ya pana-on ya malay-ep, ta hay pamilya na ay ma-in doloy panlay-ep.

22 Hiya ay ampanggawà nin mangaganday apin kama boy hay dawdolo na ay mangaganday klasin dolo ya kolor obi.

²³ Hay ahawa na ay balaybalay ta miha ha ampipamo-on bayro ha dogal la.

²⁴ Hay mahampat ya ahaway babayi ay ampangawà nin dawdolo boy sawsintoron ya ilakò na ha nawnigosyanti.

²⁵ Hiya ay makhaw boy kagalanggalang, boy agya angkahlak ha anyaman ya lomateng.

²⁶ Hiya ay maba-it boy hay pag-i-ilgo na ay ma-in karonongan.

²⁷ Mahipeg yan magtrabaho boy pirmi nan an-asikasowen ya panganga-ilangan nin pamilya na.

²⁸ Hiya ay ampa-alaga-an nin aw-anak na, boy amporyen ya nin ahawa na nin ombayri:

²⁹ “Malakè ya mahampat ya babayi ya ma-in ahawa, piro hika ya pinakamahampat konlan kaganawan.”

³⁰ Hay postora ay ampakaloko boy hay kagandawan ay ampangopah, piro hay babayi ya anggomalang ha Pangino-on ay dapat poriyen.

³¹ Hay ahaway babayi ya mahampat ay dapat igwà kona ya ka-eteban nin ginawà na boy dapat yan poriyen nin kaganawan.

**Hay halitá nin Diyos hay kawkanta boy
kawkahalita-an (The New Testament Psalms
and Proverbs)**

**Sambal, Botolan: Hay halitá nin Diyos hay kawkanta
boy kawkahalita-an (The New Testament Psalms and
Proverbs) New Testament+**

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Botolan Sambal

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

062b5b5e-5dc7-52fd-b99b-efadb471edf5